Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliserings-projekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

Klejtrup Lokalhistoriske Forening

2019

Indholdsfortegnelse

Bestyrelsens beretning ..... side 3
Skomagerne i Klejtrup ..... side 6
Himmerlandsbanken i Klejtrup ..... side 12
Klejtrup Kommunes regnskab 123 ..... side 17
Klejtrup og Omegns Borgerforening - 90 år ..... side 18
Sandbækgruppen ..... side 22
Fra Odense til Hejring ..... side 40
Graverne ved Klejtrup Kirke ..... side 46
"Nye" billeder i arkivets besiddelse ..... side 52
Det skrev de i avisen ..... side 53
Året der gik ..... side 56
Praktiske oplysninger ..... side 59

Vidste du, at det er …..

… ***165 år siden*** Klejtrup Købmandsgård blev opført
… ***150 år siden*** Suez-kanalen blev indviet
… ***110 år siden*** Klejtrup Fiskeriforening blev stiftet
… ***100 år siden*** der blev indført alkoholforbud i USA
… ***85 år siden*** Klejtrup Jagtforening blev dannet
… ***75 år siden*** Kaj Munk blev henrettet
… ***50 år siden*** værnepligtige gik over til at blive benævnt med navn i stedet for nummer
… ***50 år side,*** Limfjordstunnellen åbnede
… ***50 år siden*** Neil Armstrong som det første menneske betrådte månen
… **50 år siden** Boldklubben Sydhimmerland (alias Klejtrup Boldklub) blev stiftet
… ***30 år siden*** blev Dagli'Brugsen moderniseret og fik nyt benzinanlæg

Forsidebillede: Hærup Sø (fotograf Rishøj Media v/Sanne Kolind)

Bagsidebillede: Boldklubben Sydhimmerlands klubflag samt et seniorhold.

Redaktører: Birthe Ømark og Ragna Kolind
Levering af materiale til årshæftet: Kjeld Nielsen, Flemming Både Jensen, Inger Busk Sørensen, Birthe Ømark og Ragna Kolind
Trykning: Hobro Lyntryk
ISSN: 2245-5930

Copyright: Klejtrup Lokalhistoriske Forening

Bestyrelsens beretning

Mange bække små ...

Det er det, der præger årets gang i Klejtrup Lokalhistoriske Forening - og specielt i arkivet - hvor vi igen kan se tilbage på et år, hvor det er strømmet ind med afleveringer. Ikke de store læs fra én giver, men mange små afleveringer - et billede, en sang, en kalenderdagbog, en lille fortælling om et konkret emne osv.
Det er netop den slags som gør, at vi siger: "***Mange bække små gør en stor å***".

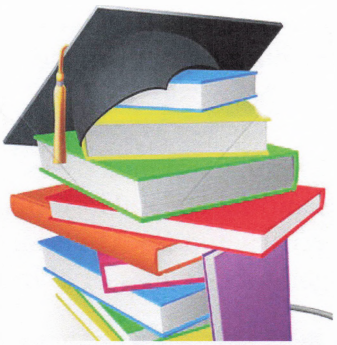

Bestyrelsens medlemmer og vore frivillige hjælpere bruger mange timer i løbet af året på at samle disse mange "bække", og ud af det kommer der så fra tid til anden en mere samlet beskrivelse af f.eks. en forretning, en person eller en hændelse i Klejtrup sogn. Det kan være i mundtlig form i forbindelse med en af byvandringerne, det kan være i vort årshæfte, men det kan også "bare" være i den situation, hvor en person spørger om oplysninger vedr. sin slægt.
Kendetegnende er det, at det giver mening med disse afleveringer - små som store - for de er med til at hjælpe en masse mennesker og med til at sprede kendskabet til Klejtrup sogns historie - netop som vores vedtægter foreskriver.

Så husk - intet er for småt. Selv det mindste lille udklip, referat, reklame osv. med tilknytning til Klejtrup sogn kan være netop den lille brik, der får tingene til "at falde på plads" i vores samling af oplysninger.

Og hvad har vi så fået udrettet i 2018? Ja, vores registreringsarbejde kører "for fulde gardiner". De frivillige har også i det forgangne år fået gjort et godt indhug i vore udestående mht. registrering i arkivsystemet. Vi er nu færdige med at registrere alle hele aviser, alle bøger, kort, genstande og CD'er og DVD'er. Desuden går det også stærkt fremad med billeder og papir-arkivalierne. Det halter lidt mere efter med registrering af avisudklip, men det er også langt den største opgave på arkivet. Det vil tage flere år, inden dette arbejde er tilendebragt.

At det er til nogen nytte, ja, det kan vi se på alle de opslag, der er på vore ting på www.arkiv.dk
I 2018 er der fremsøgt og åbnet over 15.500 billeder, avisartikler m.m. Så ja - der er nogen, som har glæde af vore registreringer.
Men det er også til vores egen fordel, da det jo i høj grad letter vores servicering af besøgende eller mails. Hurtigt og nemt kan vi finde frem til, hvad vi har på et konkret emne eller en person, og lige så hurtigt kan vi se, om vi har det, der efterspørges.

Så stor tak til alle jer, som ugentlig slider med registrerings- og arkiveringsopgaverne i arkivet.

Vort besøgstal på arkivet holder sig nogenlunde på samme niveau, men vi kan se en nedadgående tendens. Det følger meget godt udviklingen på andre arkiver - også Rigsarkivets læsesale i f.eks. Viborg. Grunden er næsten med sikkerhed de stadig øgede muligheder for at finde frem til tingene på nettet. Og så er det nemmere at sende en mail til arkivet end at skulle afsted efter det. Og det kan vi da også se på vores mailboks, som modtager flere og flere mails i løbet af året.

Men vi har jo også en forening, som har haft et aktivt år. Det startede med et nytårstaffel for bestyrelsesmedlemmerne og alle de frivillige hjælpere på arkivet. Det er vigtigt, at vi får kigget på "årets

gang", at vi får klappet os selv lidt på skulderen og får sagt tak. For det er et enormt arbejde, der bliver lagt i foreningen og på arkivet. Mange hundrede timer bliver det til.

Til april udkom vores årshæfte som vanligt som en forløber for vores generalforsamling. Denne aften havde vi fornøjelse af at høre viceborgmester i Mariagerfjord Kommune, provst Jørgen Pontoppidan, Hvornum fortælle om livskvalitet. Det var et både morsomt og meget tankevækkende indlæg, som de godt 70 medlemmer kunne lægge øre til.

Foreningens udflugt gik i år til Retroworld i Lerbjerg. Ikke så mange deltog, men os der gjorde fik et tilbageblik til 60'erne og 70'erne. Det var virkelig en god oplevelse, som vi kun kan anbefale, hvis man synes, det kan være sjovt at gense de ting, som man selv havde i sit barndomshjem, fik i bryllupsgave osv.

I forbindelse med byfesten havde vi en udstilling om Hærup. Den var godt besøgt, og arkivet havde samtidig åbent. Udstillingen var en appetitvækker til dagen derpå, hvor vi havde historisk vandring ved Hærup Sø. Omkring 60 var mødt op til denne formiddagstur i den skønne natur, og hvor der gemmer sig masser af historie.

En sommersøndag formiddag med historiske vingesus ved Hærup Sø

Såvel i foråret som i efteråret har der kørt kurser i både gotisk læsning og slægtsforskning. Der er tre hold, som ugentlig sidder på arkivet og studerer. Det er for øvrigt kurser, som gentages hvert år, og der er plads til nye til efteråret, hvis nogen skulle have lyst.

Året har også budt på byvandring med såvel børnehavebørnene som efterskoleeleverne, og i efteråret deltog vi i Halloween-festen i Klejtrup, hvor vi fra foreningens side havde en post ved Rasmus Mørkes grav på kirkegården. En alternativ måde at udbrede kendskabet til sognets historie på, men vi må jo forny os for at trænge igennem i den informationsstrøm, som borgerne udsættes for i dag. Og det blev en god oplevelse for både de besøgende på kirkegården som for os. Det handler jo også om, at vi som forening gør os synlige i lokalsamfundet. Derfor lægger vi stor vægt på at deltage i foreningssamarbejdet i Klejtrup, og denne aften her var et led i det samarbejde.

Foreningens sidste arrangement var julearrangementet sidst i november med gløgg og æbleskiver. Og som alle andre år er det uden undtagelse det arrangement, som samler flest af vore medlemmer - i år ca. 105 tilmeldte.

Søskendeparret Birgit Bille og Søren Erik Dyrbye Christensen var det store trækplaster ved julearrangementet 2018

Igen lykkedes det os at få plads til alle, og igen lykkedes det at få fat i underholdning, som gik rent ind: Birgit Dyrbye Bille og Søren Erik Dyrbye Christensen. Dette søskendepar gav de fremmødte en smag på, hvordan de har slægtet deres far mejeribestyrer Christian Christensen, Klejtrup på. En fantastisk oplevelse som der snakkes om endnu.

Alt i alt kan vi i foreningen se tilbage på et travlt og godt år, som så også lige fik noget, der hedder 'Persondataloven' ind over sig. Og den har fået en del konsekvenser for foreningen og arkivet, hvilket tidligere er meldt ud og derfor ikke skal uddybes her.

Tak til alle I medlemmer for jeres støtte og opbakning. Vi ser med fortrøstning mod foreningens og arkivets fremtid.

På bestyrelsens vegne
Ragna Kolind

Siden sidst

Som nævnt ovenfor fik vi i foråret 2018 en ny persondatalov, som også har fået stor betydning for vores lille forening. Derfor er der sket nogle ændringer i indholdet af dette årshæfte omkring medlemmer. Vi plejer at have en liste på dette sted over nye medlemmer af foreningen samt de medlemmer, som er gået bort.
Nu må vi nøjes med at oplyse, at vi har fået 11 nye husstandsmedlemskaber i det forgangne år, og der er desværre også fem af vore medlemmer, som er døde i 2018.

ÆRET VÆRE DERES MINDE!

Skomagerne i Klejtrup

Af Ragna Kolind

I 1900-tallet var der igennem årtier en skomager i Klejtrup - et af de erhverv, som helt og aldeles er forsvundet fra bybilledet. Dette gamle håndværk "dyrkes" ikke ret mange steder længere - maskiner har taget over - og masseproduktionen klares for størstedelen i udlandet.

Men sådan var det ikke tidligere. Da var det at lave et par træsko eller sy et par sko et håndværk, som brødfødte familier rundt omkring i de større og mindre byer i Danmark - ja, selv i de mindste landsbyer var der som oftest en træskomand eller en skomager. Og Klejtrup var ingen undtagelse.

Træskohandlen på Viborgvej

Den første af slagsen i Klejtrup sogn var træhandler og træskomand **Christen Nielsen** på nuværende Viborgvej 16. Han kom hertil omkring 1890.

Christen fik træ hjem fra skoven, hvorefter der blev udsavet træskobunde, som blev pudset og slebet til. Herefter skulle læderet spændes ud over træskoen - et rigtigt mandejob. Der skulle lægges kræfter i.

Allerede som 44-årig døde Christen af tuberkulose, og hans kone Stine stod alene med 7 mindreårige børn, som skulle forsørges. Godt var det, at Stine havde fået lært håndværket af sin mand, og sej var hun - den lille kone. Det var blevet muligt at købe færdige træskobunde, så det var "kun" læderet, der skulle sættes på, men det var også det hårdeste. Men **Træsko-Stine**, som hun hed i folkemunde, klarede arbejdet og forsørgelsen af sine børn.

Som eksempel på hendes indtjening kan nævnes, at hvis folk selv lagde alle materialer til - med undtagelse af søm og kobbertråd, så kostede et sådant par træsko 20 øre hos Stine. Til sammenligning kan nævnes, at ½ kg. kaffe kostede 1,80 kr. på samme tid. Man kan vist ikke påstå, at timelønnen var svimlende høj. Skulle Stine derimod også lægge materialer til - ja, så var prisen 1,20 kr.

Helt frem til 1950'erne fortsatte Stine med at lave træsko. Så måtte hendes fingre give op - og hun døde i 1958.

Skomager Vilhelm Jensen

I den mellemliggende periode var der kommet en skomager til Klejtrup - **Vilhelm Jensen**. Vilhelm havde sin forretning på nuværende Sandstræde 8.

Vilhelm blev uddannet skomager i Hobro og derefter selvstændig skomagermester. I 1890'erne kom han til Klejtrup - vi ved dog ikke, hvor han boede. Men han fortsatte åbenbart sit håndværk, indtil han kom på, at nu ville han være landmand og købte Møllegården på Sandstræde 21.

Efter 15 år som landmand solgte han gården og gik tilbage til sit gamle håndværk - skomager. Det var på dette tidspunkt, han og konen Kristiane byggede huset på Sandstræde 8 Vilhem afprøvede også andre erhverv - bl.a. drev han en overgang vognmandsforretning, men

han havde åbenbart svært ved at få tingene til at løbe rundt. I 1930 måtte huset i Sandstræde gå på tvangsauktion, og i stedet flyttede familien ind i huset på Skårupvej 5. Kristiane fik arbejde på mejeriet, hvor hun passede mejeriudsalget fra butikken i huset på Skårupvej, og Vilhelm fik arbejde på mejeriet omkring 1937, hvor han lavede dritler til smør. I sin fritid fortsatte han med sit håndværk som skomager, ligesom han var skaffer på hotellet, når der var fester.

Skomager Jensen byggede huset på Sandstræde 8

Han var ikke økonomisk - der var mange munde, der skulle mættes, idet familien talte 8 børn samt hans mor. Og som en datter fortalte for nogle år siden: "Min far brugte 5,50 kr., hver gang han tjente 5 kr.". Så bliver det jo svært.
Omkring 1950 flyttede Vilhelm og Kristiane til Aalestrup, hvor Vilhelm døde i 1958.

Skomager Jens Nielsen Skals

Jens Skals var født på "Enggården" på Skivevej 109 i Hejring. Han blev uddannet skomager og blev selvstændig skomagermester.

Han købte huset på Viborgvej 12 i 1915 og startede et skomagerværksted. Jens Skals solgte allerede huset i 1917 - om det var fordi, det var svært at få skomagerfaget til at overleve herude på landet, hvor folk stadig mest gik i træsko, eller om der var andre grunde, ved vi faktisk ikke. I hvert fald købte han i 1922 "Møllegården" - ja af Vilhelm Jensen, som jo omtales ovenfor.
Jens Skals fungerede ikke længere som skomager i Klejtrup.

Skomager Peter Jensen

Huset på Viborgvej 12 blev solgt til endnu en skomager - nemlig **Peter Jensen**. Han var fra Føvling. Han var - ligesom de øvrige - også uddannet skomager.

Peter Jensen havde sine to søstre med - vel sagtens til at passe huset. Han var nemlig ugift på dette tidspunkt. Han blev dog senere gift med Marie.

Den ene søster døde, den anden - Kathrine - boede i lejligheden oven over forretningen.

Vi har ingen billede af Peter Jensen, men søsteren Kathrine ses her på sine gamle dage, hvor hun opholdt sig på Klejtrup Hvilehjem

Skomager Peter Jensen var en flittig og dygtig lappeskomager. Han kunne "bagflække" en træsko, men folk kom også for at få forsålet sko. Peter havde en medhjælper fra Hvornum - **Jens Peter Fisker**, som rigtig mange Klejtrup-borgere kender. Han fik lært håndværket her på Viborgvej, og netop Jens Peter er nok den sidste i hele vores område, der har praktiseret skomagerhåndværket helt frem til omkring for 10 år siden på sin bopæl på Klejtrupvej i Hvornum.

I selve butikken solgte de nye sko, og de havde også håndkøbsudsalg. Søsteren Kathrine passede for det meste butikken, mens hans kone Marie fortrinsvist passede hus og hjem.

Skomager Jensen drev også et lille landbrug ude i det Sorte Sogn. Det første hus (landejendom) på venstre side - lige efter den nu anlagte hundeskov. Hans besætning bestod af 2 islændere, 2 køer, 1 griseso.

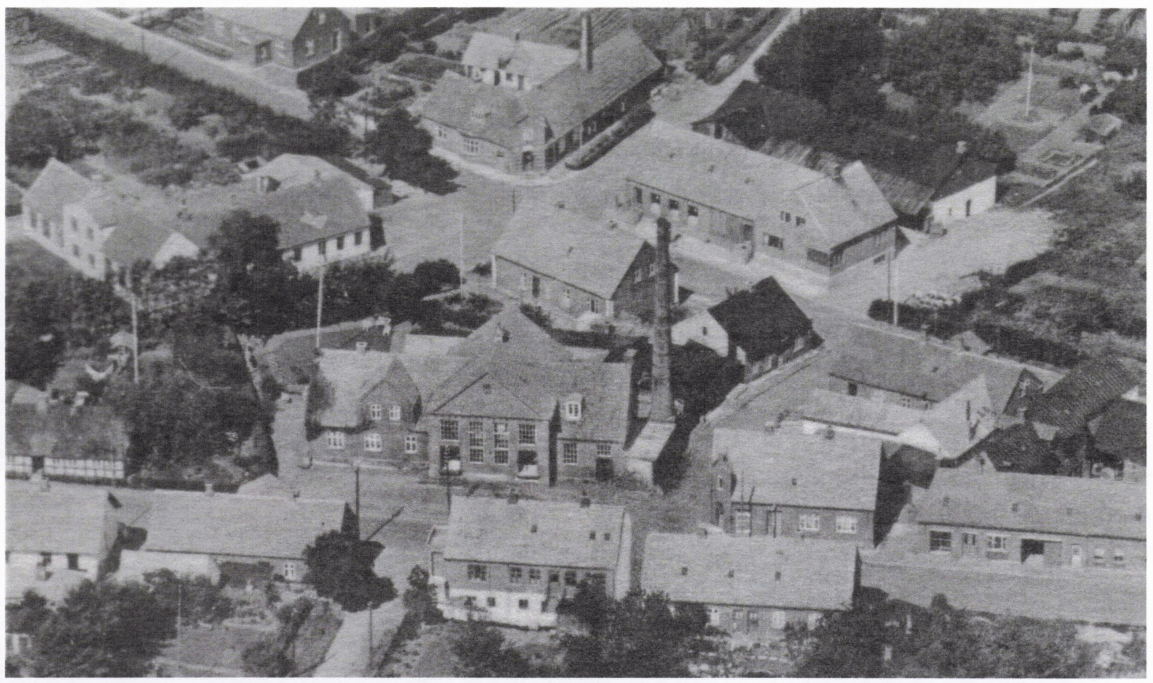

Skomagerbutikken på Viborgvej 12

I 1957 måtte Peter Jensen sælge. Han var det, man kaldte "værkbruden", hvilket betyder, at han var pukkelrygget. Sammen med bl.a. skrædderfaget var skomagerfaget et typisk erhverv for folk med fysiske skavanker. Det er lidt imponerende, at han har kunnet holde til det hårde håndværk i så mange år. Han og hustruen samt søsteren Kathrine byggede hus på Skårupvej 32, hvor Peter døde i allerede året efter.

Johanne og Søren Sørensen

Det var Johanne og Søren Sørensen, som skomagerforretningen på Viborgvej 12 blev solgt til i 1957. Søren var ikke skomager - han var handelsmand, men han og hustruen Johanne købte huset - og forretningen, for at drive skotøjsforretningen og håndkøbet (håndkøbsmedicin) videre.

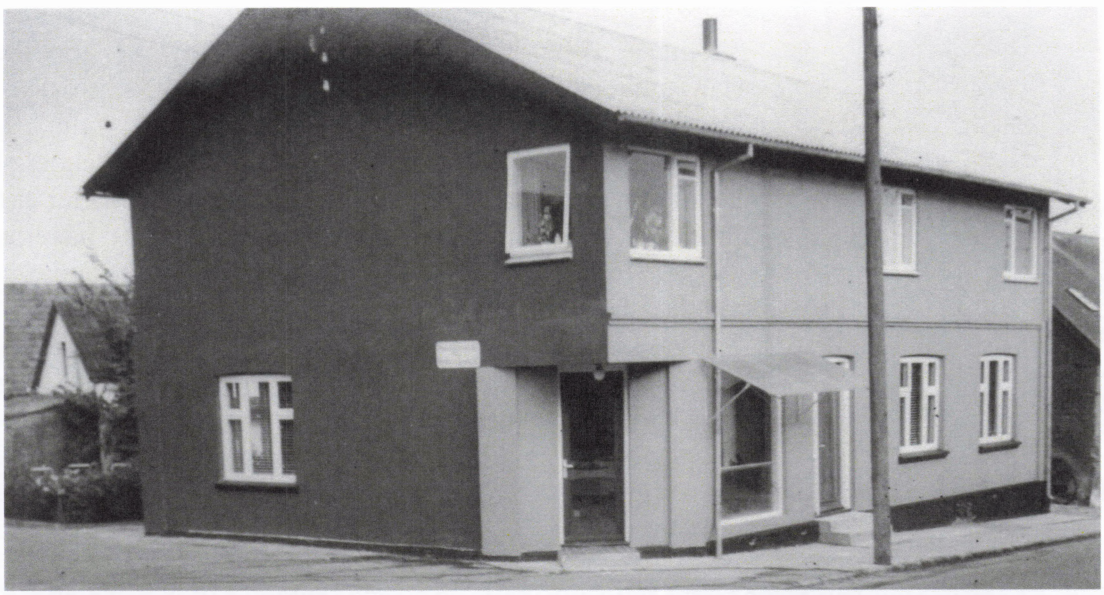

Det var Johanne, som passede butikken, og der er nok mange af os læsere her, der har købt sko hos hende. Der var - byens størrelse taget i betragtning - et ret stort udvalg af sko i alle størrelse og udformninger. Nøjagtigt det vi havde brug for i det daglige. Skulle der specielle pæne sko med stilethæl, eller ønskede vi os et større udvalg - ja, så var det jo Hobro og Viborg, der trak.

Der var en helt speciel duft, når man kom ind i butikken - en duft af læder, som stadig kan fremkaldes i næsen, når tankerne går tilbage til Johannes skotøjsforretning.

Og endnu en speciel ting fra butikken var Johannes specielle form for tyverisikring. Dørlåsen var jo, som de var - en ganske almindelig masseproduceret nøgle med et nummer på. Så det var jo nemt at aflæse nummeret - f.eks. 22 - og så købe en af dem. Så havde man fri adgang.

Men det havde Johanne og Søren fundet en løsning på - et bøjet stykke metaltråd på tykkelse med en tynd strikkepind - blev sat rundt om håndtaget og ned igennem hullet på nøglen, så den ikke kunne drejes og

skubbes ud. Der var altså ingen mulighed for at få den fjernet, så der kunne stikkes en nøgle i udefra. Smart.

Nå, men tiderne blev jo til masseproduktion af sko - folk blev mere fordringsfulde - der skulle være langt større udvalg, når der skulle handles sko. Og de skulle være billigere.

Så da Johanne og Søren gik på pension, blev forretningen nedlagt. Huset brændte for øvrigt efterfølgende, og lejeren Edith Kock ovenpå indebrændte pga. rygning i sengen. Huset blev genopbygget, som det står i dag. Johanne og Søren solgte huset til Anna og Hilmer Sørensen og flyttede på Skårupvej 30 (nuværende Vandværksvej 1), hvor de boede resten af deres liv.

Edith Kock endte sine dage på tragisk vis på Viborgvej 12

Efterskrift

I omkring. ¾ århundrede var skomageren en del af bybilledet i Klejtrup. Det er blot ét af de mange erhverv, der fandtes i Klejtrup. En opgørelse på arkivet viser, at der var næsten et halvt hundrede virksomheder, forretninger, håndværkere og småerhverv i Klejtrup - det kan nu næsten tælles på to hænder. Tiderne skifter.

Et eksempel på Træsko-Stines håndværk er disse fine børnetræsko, som arkivet har fået indleveret i 2018. Træskoene er af str. 3 år og har tilhørt Inga Bryld (f. Bundgaard)

Himmerlandsbanken i Klejtrup

Af Flemming Både Jensen

På opfordring vil jeg fortælle om min banktid i Klejtrup i årene 1986-1995, først i Himmerlandsbankens filial og siden i Sparekassen Hobros filial i Klejtrup. Set med nutidens bank-øjne en fjern fortid, men faktisk er det ikke så mange år siden. For mig personlig en skøn tid i en dejlig by.

I 1986 var jeg bosiddende i Hvornum med min familie og havde overfor Himmerlandsbankens ledelse ønsket at blive filialbestyrer i Klejtrup afdelingen. Det gik så i opfyldelse i foråret 1986, hvor jeg sammen med Lise-Lotte Madsen kom til at udgøre en duo de næste 7 år. Lise-Lotte havde siddet som assistent i afdelingen i mange år med flere forskellige bestyrere og var dejlig erfaren at arbejde sammen med for en ny ung bestyrer.

Samtidig med at jeg startede, blev afdelingen "elektronisk", dvs. at vi fik computer. Før den tid fandtes der ikke en computer i Klejtrup afdelingen, noget der virker helt utroligt her kun godt 30 år senere. Før 1986 foregik al bogføring i hovedkontoret i Hobro, og vi skulle hver dag derind for at hente bogføringslister, bankbogskort m.v. ALT var på papir og bankbøger blev ført i hånden. Men nu var det fagre nye tider, og vi var "selvkørende" uden daglig fysisk kontakt med Hovedkontoret.

Klejtrup var i mange år en helt usædvanlig by – set i forhold til byens størrelse - med hele 3 pengeinstitutter. To små 2-mands banker, Sparekassen og Banken samt den store Andelskasse med 6-7 ansatte. De fleste troede, at vi tre pengeinstitutter lå i krig med hinanden, men faktisk havde vi et ret godt samarbejde. Og især var samarbejdet mellem os to små stærkt, nok fordi vi var helt klar over, at det ikke var en selvfølge, at der skulle blive ved med at være plads til os alle. Selvfølgelig snuppede vi kunder fra hinanden, hvis vi kunne slippe af sted med det, men vi gjorde det på en fair måde, så der ikke gik krig i den. Hvis der kom en potentiel kunde ind af den dårlige slags, hvor man var sikker på, at det handlede om at snyde banken, kunne vi godt tage telefonen og advare kollegaerne i de andre banker.

Himmerlandsbanken havde en lang snor til os filialer, vi havde relativt frie hænder og fik lov til at langt hen ad vejen at køre vores lille bank som vores egen forretning. Til gengæld skulle vi stå til regnskab for indtjeningen. Hvis ikke filialen kunne generere et overskud, var man i fare for at blive

lukket. Himmerlandsbankens ledelse var i flere år parat til at lukke de små afdelinger med kun to ansatte – herunder Klejtrup. Men vi mødte hvert år op med et flot overskud, så de havde faktisk ikke rigtig nogen undskyldning for det.

Når vi i Klejtrup kunne lave et flot overskud, var det bl.a. fordi vi havde en meget stabil og trofast kundekreds, der accepterede, at vi tjente penge på dem, så længe servicen var i top. Og den gang strakte bank-service sig noget længere end alm. bankforretninger. Vi lavede fx hvert år masser af selvangivelser for de af vore kunder, der var lønmodtagere. Der var ikke mange gebyrer, pengene blev tjent på renteforskellen mellem indlån og udlån. Samtidig havde vi i vores Klejtrup-filial stort set ingen tab på kunder, da vi havde et stort lokalkendskab og kunne styre nogenlunde udenom de usunde forretninger og var heldige ikke at have nævneværdige tabsgivende erhverv.

Klejtrup Søvals

Da jeg i 1986 startede i Klejtrup, var jeg i min fritid leder af et kor under LOF. I forbindelse med byfesten det år havde jeg derfor – for sjov og for at gøre opmærksom på mig selv som ny i banken – skrevet en lille sang til hyldest af byen – Klejtrup Søvals. Melodien havde jeg lånt af Hans Otto Sandkamm, og mit LOF-kor kom og uropførte sangen ved morgenbordet. Det var egentlig ikke tænkt som noget, der skulle bruges til andet end dét, men Klejtrup borgerne tog sangen til sig, og den bruges stadig i ny og næ – det er jeg selvfølgelig beæret og glad over

Tekst: Flemming Både Jensen
Musik: Hans Otto Sandkamm

Når solen stiger rød og stor af søens blanke spejl,
når svanen, som i sivet bor, sin nakke rejser stejlt.
:/: Når byen vågner op i gry, jeg føler livets værd,
for Klejtrup du er verdens by, vi har dig jo så kær.:/:

Fra Hvornum og til Klejtrup surfersejlet skyder fart,
at sidde i en jolle med en fiskestang er rart.
:/: Når Vandet bli'r til is på ny, vi stanger søens ål,
for Klejtrup du har ålery, du opfyldt har vort mål:/:

Hvor Klejtrupsøen munder ud i åens strøm mod syd,
er alle rigers faner samlet under bøges pryd.
:/: Og mennesker fra land og by på Verdenskortet ser,
for Klejtrup du har verdensry, er kendt af en og hver:/:

Bededag

Eftersom Himmerlandsbanken lå på Klejtrups "handelsgade" sammen med de fleste forretninger, og eftersom vi hed noget med "bank" var det som regel os, turister fik øje på, når de havde brug for en bank. Og da Verdenskortet dengang som nu trak mange turister til, havde vi rigtig mange udenlandske turister.

Bededag er her i Danmark helligdag og dermed lukkedag i banken. Vi havde en tradition med torsdagen før bededag at spise hveder i banken inden lukketid, og dette år var det nok gået lidt for stærkt med at få lukket banken ned efter hvederne. I hvert fald viste det sig, at vi IKKE havde fået

låst fordøren før bededags-weekenden. Banken var sådan indrettet, at der ikke var alarm i selve lokalet, kun på boksen ude bagved.

Skæbnen ville, at en tysk familie stod om fredagen og skulle veksle nogle rejsechecks og gik selvfølgelig ind i banken – de anede ikke noget om Bededag og banklukning denne specielle fredag. Fordøren var ulåst, så de kunne gå helt uhindret ind til skranken og undrede sig godt nok over, at der var lidt mørkt og helt stille. Efter lidt venten på personale og formålsløs kalden gik de over til købmand Niels Erik Jensen, som havde åbent, for at spørge til den mystiske spøgelsesbank på den anden side af gaden. Købmanden ringede grinende til mig og kunne fortælle, at der var kunder i butikken. Ret flov måtte jeg køre over og få låst fordøren, og jeg tror ikke, vi fortalte den historie til ret mange den gang, men nu - så mange år efter - er den meget morsom.

Et eller andet sted i Tyskland går der muligvis en familie rundt og fortæller om, at bankerne i Danmark har så ufattelig stor tillid til deres kunder, at de ikke engang låser banken om natten.

Handelen

I 1993 kom Himmerlandsbanken efter nogle år med uheldige dispositioner og eventyr i vanskeligheder. Banken forsøgte at rejse kapital og overleve ved at sælge de sunde filialer fra, og her i blandt var Klejtrup-afdelingen. Så en søndag aften i februar blev hele personalet i Himmerlandsbanken kaldt til møde i hovedkontoret, hvor vi fik at vide, at Himmerlandsbanken kunne fortsætte, men at de fleste filialer var solgt fra - bl.a. Himmerlandsbanken Klejtrup, der var blevet opkøbt af Sparekassen Hobro.

Så beskeden søndag aften var, at Lise-Lotte og jeg fra mandag morgen arbejdede for Sparekassen Hobro og skulle lægges sammen med deres filial i løbet af foråret. Efter lige at skulle synke beskeden, var det godt! Vi var i hvert fald sikret arbejde i et stabilt og stærkt pengeinstitut, hvorimod vores tilbageblevne kollegaer gik en usikker fremtid i møde. Men det var lidt specielt sådan at blive "menneske-handlet".

Mandag morgen skulle jeg omkring hovedkontoret for at hente nogle ting, og jeg havde nok trang til at markere denne "handel", så i stedet for som normalt at have taget mit dybblå Himmerlandsbank-slips på, tog jeg et knaldrødt slips på, så det i hvert fald var synligt for alle, at jeg nu arbejdede for "de røde".

Sparekassen Klejtrup

Vi blev godt modtaget af Sparekassen, og løbet af foråret blev vi slået sammen med Sparekassen i bankens lokaler på Skårupvej, hvor Lene Quorning og Inge-Marie Sørensen "flyttede sammen" med os. Vi knoklede de følgende måneder med at konvertere alle vore kunder til sparekassens systemer. Ofte 12 timer om dagen.

Eftersom det var Sparekassen, der havde købt os, var det naturligt, at Lene Quorning fortsatte som bestyrer og jeg blev næstkommanderende. Jeg blev tilbudt en fuldmægtigstilling i hovedkontoret i Hobro, men takkede nej, da jeg på det tidspunkt allerede havde bestemt mig til, at jeg ikke skulle

sidde i banken for altid. Jeg blev i Klejtrup i 2½ år for lige at finde ud af, hvad jeg SÅ skulle lave fremover.

Det "sammenbragte" personale i Sparekassen - Lise-Lotte Madsen, Lene Quorning, Flemming Både Jensen og Inge-Marie Sørensen

Musikken

Musikken har altid været en stor del af mit liv, og jeg havde, siden jeg var 13 år, taget ud at spille til fester samt undervist i Ottos Musikskole. Og måske skulle musikken være min fremtid.

I 1995 tog jeg beslutningen – jeg ville tage en musikuddannelse. Så den 1. september 1995 sagde jeg min stilling i Sparekassen op for at starte på Aalborg Universitet på musikvidenskab-studiet. For at finansiere dette tog jeg fortsat ud at spille til fester. Tanken var at blive gymnasielærer. Jeg læste på universitet i 5 år og fik en bachelor og en "næsten" kandidat (mangler bare lige specialet).

Musikuddannelsen og musikkens verden åbnede en masse nye spændende døre for mig. Jeg blev aldrig gymnasielærer, fordi jeg fandt ud af, at jeg var bedre til at formidle musik og holde foredrag. Samtidig var min harmonika og viserne blevet vigtige for mig. Så jeg blev i den udøvende del af musikken, og fungerer nu 23 år efter stadig som omrejsende musiker, troubadour og foredragsholder over hele landet.

Mange af mine tidligere kunder var forundrede, de anede slet ikke, at jeg overhovedet spillede musik. Nogle var forarget over, at jeg kunne finde på at sige en god stabil bankstilling op, jeg havde jo

været heldig IKKE at blive fyret som mange af de tidligere kollegaer i Himmerlandsbanken, da den krakkede senere på året 1993.

Jeg må sige, at jeg ikke har fortrudt et sekund! Jeg havde 14 gode år i bankverdenen, de bedste af dem i Klejtrup. Men bankverdenen var og er ikke den samme længere, og jeg er lykkelig for ikke at være en del af den.

Flemming Både bag sit orgel - som mange kender ham i dag

Jeg elsker mit arbejde som musiker. Jeg møder stort set kun positive og glade mennesker til de fester, jeg spiller til. Det er herligt at få lov til at underholde med sjove viser og anekdoter. Og det er skønt at stå foran en interesseret forsamling og få lov til at fortælle en historie om Kim Larsen, John Mogensen, Benny Andersen osv.., spille deres musik og synge deres sange sammen med publikum.

Klejtrup
Fra at være en by med 3 pengeinstitutter frem til 1993, lukkede først banken, i 1995 blev Andelskassen opkøbt og lukket i 2010. Sparekassen Hobro blev sammen med Sparekassen Himmerland til Jutlanderbank, og der er ikke plads til småfilialer i det pengeinstitut. Så nu står Klejtrup helt uden pengeinstitutter, og der er kun den ellers flot ombyggede bankbygning tilbage.
Men min tid i Klejtrup var herlig, og jeg tænker stadig tilbage på den med glæde.

Faktaboks
Jeg er født i 1960 og opvokset i Ravnkilde og var ansat i Himmerlandsbanken fra 1981 til 1993, og derefter i Sparekassen Hobro indtil 1995.
Bosiddende i Hvornum fra 1982 til 1991 og dengang gift med Susanne Sandkamm.
Mine to børn Fie og Ditte Sandkamm har begge virket indenfor musikken som hhv. kirkesanger og organist i Snæbum og Hvornum, samt i mange år sunget og spillet til grill-aftner på Verdenskortet.
I dag bor jeg i Viby ved Aarhus og er gift med Marianne Røgild, der driver en keramikbutik i Jægergårdsgade i Aarhus.
Mit levebrød er udelukkende musik, dels som selskabsmusiker, som troubadour med harmonika og viser, samt som foredragsholder med musikalske emner om bl.a. Kim Larsen, Benny Andersen, John Mogensen, Sigfred Pedersen, Kai Normann Andersen og Røverne fra Rold.

Klejtrup Kommunes regnskab 1923

Af Ragna Kolind

Et af de interessante dokumenter, vi har fået indleveret for nyligt, er et A4-ark med en opgørelse over Klejtrup Kommunes regnskab og arkiv i 1923 - tre år efter, at Klejtrup var blevet en selvstændig kommune. På dette tidspunkt gav sognerådsformand Sofus Bundgaard, Klejtrup, sit hverv som formand videre til Kristian Sørensen, Alshøjgaard i Hejring.
Og man må jo sige, at det er lidt andre tal, end der jongleres med i dag i kommunalt regi.

Regnskabet er en kopi af en opgørelse, som Kr. Sørensen havde gemt, og som har været opbevaret hos hans datter Elisabeth Jensen - tidl. Brattingborg, Søvej 16.

Den lyder som sådan:

OPGØRELSE
mellem Sognerådsformand Kr. Sørensen, Hejring og S. Bundgaard, Klejtrup ved Aflevering af Klejtrup Kommunes Regnskaber og Arkiv den 31.3.1923

Følgende værdier overleveredes Kr. Sørensen:

Tiendebankobligationer m. kuponer pr. 1. juli 1923 for	*1900,00 kr.*
Gældsbrev fra N. P. Christensen, Fristrup	*1500,00 kr.*
Bankbog for N. Jensen Hedemans Legat paa	*500,00 kr.*
Kommunens Sparekassebog No 53706 paa	*169,00 kr.*
" Checkbog indeholdende No 12224 og 25	

Regnskabsmellemværendet opgjordes saaledes:

Kassebogens Indtægtssum	*63.136,66 kr.*	
" Udgiftssum	*57.960,25 kr.*	*5.176,41 kr.*
Kassebeholdning	*3.220,00 kr.*	
Udlæg for Aaret 1923/24	*1.175,50 kr.*	
Den private vej i Hejring	*235,00 kr.*	
Udbetalt vejmandsløn	*385,00 kr.*	*5.015,50 kr.*
	Rest	*160,91 kr.*

Ovenstående opstilling anerkendes

Klejtrup d. 31. marts 1923

Sofus Bundgaard

Kr. Sørensen

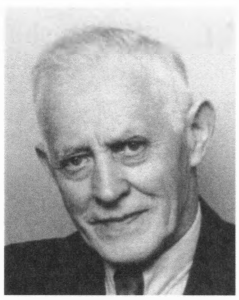

Klejtrup og Omegns Borgerforening - 90 år

Af Kjeld Nielsen

Klejtrup og Omegns Borgerforening stiftet 17. juni 1929
Den nyetablerede Borgerforening var ikke den første af slagsen i Klejtrup, idet der lige efter år 1900 skulle eksistere en Klejtrup-Hvornum Håndværkerforening, som udpræget har varetaget håndværksmestrenes interesser. I 1907 blev der stiftet en Klejtrup Borger- og Håndværkerforening, men den blev hurtigt opløst, for der findes intet skriftligt materiale om dens virke.

Klejtrup og Omegns Borgerforening har siden oprettelsen været en aktiv medspiller i byens udvikling, og bestyrelsen har været fremsynede og initiativrige mænd, hvilket nedenstående uddrag fra forhandlingsprotokollerne - især i de første år - vidner om.

Allerede ved bestyrelsens første møde i juli 1929 besluttede man at ansøge elektricitetsselskabet om installation af 12 lampesteder til gadebelysning gennem Klejtrup By, mod at Borgerforeningen betalte det årlige forbrug af strøm. Det blev samtidig vedtaget, at gadelysene skulle tændes ved mørkets frembrud – de aftener der ikke er måne, og slukkes mandag, tirsdag, onsdag og torsdag aften kl. 10.00 og fredag, lørdag og søndag aften kl. 11.00. Noget ganske specielt var, at skulle man have gæster, som gerne skulle kunne gå sikkert hjem gennem byens hullede veje, kunne man bestille en udskydelse af slukning mod at betale 3 kr. pr. time.

Senere i 1929 besluttede man at lave 2 markeder i Klejtrup i oktober og december måned. Der blev ansøgt de to Husmandsforeninger og Klejtrup Sogneråd om deltagelse i at betale udgifterne. Der skulle annonceres i Viborg Stifts Folkeblad og Randers Venstreblad. Ifølge "Folkets Almanak for 1942" var markederne blevet udvidet, idet der nu var marked for heste og kreaturer følgende dage: 2. februar, 13. april, 1. juni, 3. august, 5. oktober og 7. december. Markederne blev holdt på en mark bag Klejtrup Afholdshotel.

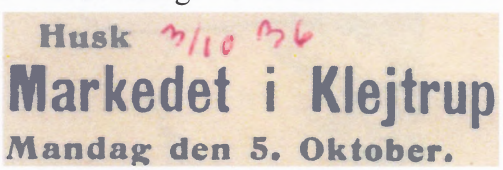

I 1930 ønskede afholdsvært Jensen fra Klejtrup Afholdshotel Borgerforeningens anbefaling til at kunne drive gæstgiveri med ret til udskænkning af stærke drikke. Det kunne en enig bestyrelse ikke gå ind for på nærværende tidspunkt, idet man ikke mente en sådan bevilling ville blive givet uden en kommuneafstemning.

I 1930 oprettede man også en opsparingsforening "Julens Glæde", hvor der hver 14. dag kom en opkræver ud til den enkelte husstand, til hvem man kunne indbetale et beløb, som så udbetaltes til jul. Ordningen kørte helt frem til 1972, hvor opkræveren indebrændte i huset Viborgvej 12.

I 1932 oprettede man "Klejtrup Avis" som dog kun havde nogle få års virke.

Der blev arrangeret udflugter i 1930 til Mariager, i 1931 til Lyshøj over Dollerup til Bækkelund, i 1932 til Bjørnsholm, Næsbydale og Løgstør og i 1934 forsøgte de at lave en udflugt til Lillebæltsbroen, men det var der ikke tilstrækkelig tilslutning til. Når man tænker på transportmuligheder og vejene, var det et godt initiativ, da mange på det tidspunkt ikke selv havde bil.

Ved generalforsamlingen i 1937 foreslog læge Repholtz, at Borgerforeningen skulle sikre søens badestrand mod ulykker, og bestyrelsen lavede en aftale med Søren Poulsen om, at han byggede en båd og et hus ved søen.

Det kan konstateres, at Borgerforeningens bestyrelser har spændt meget vidt. Således afholdt man et borgermøde den 20. april 1942 i anledning af Klejtrup Skoles lokaler. Man anbefalede, at *"udvidelsen foretages snarest muligt, og således, at gymnastiksalen med tilhørende lokaler kan bruges til ungdommens gymnastik og idrætsøvelser og til kirkelige handlinger og folkelige møder samt til andre sammenkomster af lignende art. I planlægningen skal der også gives mulighed for tilknytning til sognebibliotek og læsestue."*

Der blev også afholdt møder med opstilling af kandidater til sognerådsvalg, og i 1943 enedes man om at opstille Smed Nielsen og Mejeribestyrer Christensen. Hvorvidt de blev valgt, fremgår ikke af Borgerforeningens protokoller. Dette initiativ med opstilling til en upolitisk liste for Klejtrup fortsatte og var også aktuelt i Møldrup Kommunes tid.

I 1946 besluttede bestyrelsen at opsætte yderligere 2 gadelamper samt opstart af dilettant, og i sommerens løb at afholde ringridning med efterfølgende bal om aftenen. Borgerforeningen udsatte en præmie til ikke over kr. 2,00 pr. deltager.

I 1947 planlagde man at holde et stort møde ved Klejtrup Volde, og inviterede statsminister Knud Kristensen og Hans Hedtoft og Gardens Musikkorps, men alle måtte desværre melde fra, og derfor blev et sådant borgermøde opgivet dette år, men der var i Bestyrelsen stemning for, at man forsøgte senere.

I 1949 besluttede bestyrelsen at etablere flagalle, og efter en tur rundt i byen enedes man om at indkøbe 50 flag og flagstænger. I dag – 2019 – er der 130 flag, og det er stadig en af Borgerforeningens aktiviteter, at der i hele byen flages påskedag, pinsedag og til konfirmation. Endvidere kan flag lånes af medlemmerne til forskellige arrangementer.

Ved foreningens 25-års jubilæum var der stor fest på Klejtrup Hotel med taler af byens spidser samt underholdning Her ses foreningens første formand Sofus Bundgaard (t.v.) og mejeribestyrer Chr. Christensen

I 1964 søgte Borgerforeningen Jysk Telefonselskab om opsætning af en telefonboks, og den blev i første omgang opsat med en prøvetid på 2 år, men senere forlænget.

I 1979 vedtog man at markere Borgerforeningens 50-års jubilæum, men det skulle vise sig at være besværligt, for der var omkring jubilæumstidspunktet mange fester på Søkroen, så festen blev udskudt til den 18. august 1979 på Søkroen. Det skulle være en rigtig festlig aften med god mad (menuen var: Skal med kogt og stegt fiskefilet, sprængt svinekam med gemyse, fløderand med kirsebær

dertil vin). Underholdning ved mejeribestyrer Christensen og efter middagen spillede orkestret JOLLYPOPS op til bal for de unge på 40. Alt dette for kun 75 kr. pr. kuvert.

Som erstatning for udflugter begyndte Borgerforeningen at arrangere isbaneløb for biler på Klejtrup Sø om vinteren, og om sommeren var der bilorienteringsløb rundt i omegnen med afslutning i et forsamlingshus eller kro. Der var bl.a. afslutning i Hvornum, Hvidding, Løvskal, Hersom, Søkroen, og det var jo ofte med medbragte drikkevarer, så det kunne være nogle "våde" fester, hvor ikke alle var i stand til at orientere sig derfra i bil.

Dilettant har gennem næsten alle årene været en skattet aktivitet for Borgerforeningen, dog har der i perioder ikke været noget, men efter nogle års stilstand, er det startet op igen. I mange år var det Søkroen, som lagde lokaler til, men fra midten af 90'erne blev dilettanten flyttet til Klejtrup Hallen. I 1983 var der dilettant på Søkroen, hvor der blev spillet over 3 aftener, og i alt 461 så stykket "Folkene på Bakkegården". Der har været opført mange sjove dilettantstykker, og mange har givet anledning til sjov og ballade bagefter, men der er dog en historie, som slår dem alle. I 1947 spilledes "Det gamle guld", og en af byens spasmagere – Rudolf Sørensen – gik i samarbejde med damen på telefoncentralen, som ringede op til instruktøren Søren Peter og meddelte, at der var telefon fra Viborg. Det var så Rudolf, der med fordrejet stemme sagde, at det var fra Viborg Teater, og at man havde hørt om de dygtige dilettanter fra Klejtrup, og at man gerne ville have dem til Viborg Teater for at spille stykket. Der blev naturligvis stor aktivitet lige indtil, man fandt ud af, at det var fis fra Rudolfs side. Han måtte derfor tåle Søren Peters vrede i lang tid.

Spasmageren Rudolf Sørensen

Senere var Borgerforeningen også aktiv ved etablering af først en minihal, som senere igen blev udvidet til en "hel" hal og senere igen en knopskydning i form af en minihal.
Det må i sandhed siges, at Borgerforeningen har været en vigtig spiller i Klejtrups opbygning og fremgang, og det takket være en til enhver tid aktiv og seriøs bestyrelse. Senest har Borgerforeningen været primus motor i at få lavet en film om Klejtrup, som i øvrigt kan ses på foreningens hjemmeside, været medspiller i at få opsat en buste af Søren Poulsen (Verdenskortet) samt aktiv medspiller i byfornyelsesprojektet, som netop er i gang.

Det er som altid i et mindre samfund svært at være Borgerforening, hvor der skal konkurreres med mange andre foreninger, og i en by som Klejtrup, hvor der i særdeleshed er mange tilbud og aktivi-

teter. Det er også derfor vanskeligt at skaffe bestyrelsesmedlemmer, og vi skal ikke længere tilbage end i 1994, hvor der på grund af manglende tilslutning til generalforsamling - kun 3 personer foruden bestyrelsen - var nødvendigt at indkalde til ekstraordinær generalforsamling, hvor nedlæggelse af foreningen kunne blive aktuel. Det gik da heldigvis anderledes, men det er stadig svært at skaffe bestyrelsesmedlemmer.

Anders Jensen tog første spadestik til 1. del af halbyggeriet. Cafeteria/klubhus var etableret på dette tidspunkt

Foreningens formål er et samle beboerne til støtte og fremme af de interesser, der er fælles. Foreningens aktiviteter skal tilstræbe at skabe forståelse for fællesskab og sammenhold. Partipolitik er foreningen uvedkommende. Så kan man jo spørge sig selv, om man synes den til enhver tid siddende bestyrelse har levet op til foreningens formål, men da de i dag har en formue på ca. 150.000 kr. må vi sige, de har gjort det ganske godt.

Foreningens bestyrelsesmedlemmer gennem de 90 år tæller 130 forskellige mennesker:

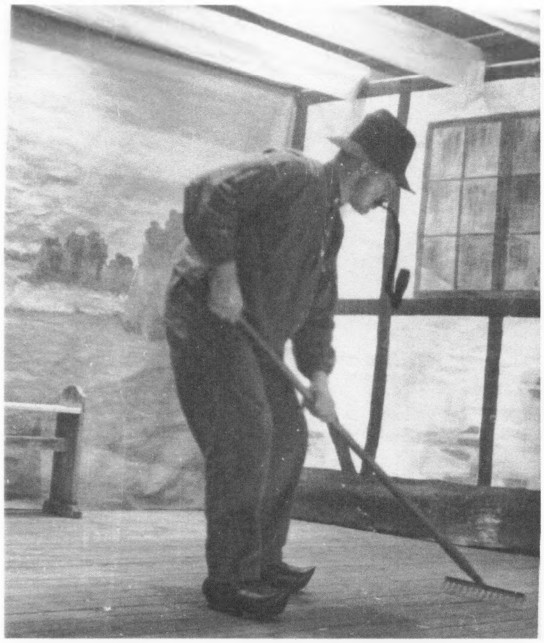

Dilettant har igennem årtier - dog med års mellemrum-været en fast tradition i Klejtrup. Her et udsnit af perso-ner på de skrå brædder

Sandbækgruppen

Af Birthe Ømark

Det er ingen hemmelighed, at jeg synes, at Anden Verdenskrig, og især den danske modstandsbe-vægelse, er et spændende emne; særligt tanken om, at det er ganske almindelige danskere som du og jeg, der tænkte, at nu måtte der gøres noget. Og uden at gøre nogen form for væsen af sig tog de

tingene i egen hånd, organiserede modstandsgrupper og gav den tyske besættelsesmagt kamp til stregen. Det er i mine øjne sande helte, som fortjener al den hæder og ære, de bliver givet. Nogle af frihedskæmperne betalte den højeste pris, og andre fik livslange ar på sjælen. Trods disse ar formåede de alligevel efter krigen at vende tilbage til deres hverdag og bidrage til at opbygge det Danmark, som vi i de senere generationer har nydt godt af. Det må vi godt vise, at vi påskønner.

Her i området havde vi Sandbæk-gruppen, ledet af pastor Harald Sandbæk fra Hersom. Jeg har tidligere skrevet om både Christian Ulrik Hansen og præsten Harald Sandbæk, men uden at komme for meget ind på modstandsgruppen, der bærer hans navn. Da det i år er 75 år siden, at Sandbæk-gruppen blev taget af Gestapo og optrævlet, synes det derfor passende netop i år at lade gruppen være i fokus.

Sandbæk-gruppen var den første lokale modstandsgruppe her på egnen og blev startet af pastor Harald Sandbæk, som dengang var sognepræst i Hersom, Bjerregrav og Klejtrup sogne. Harald Sandbæk havde sammen med sin hustru opholdt sig i Tyskland i nogle måneder sidst i 1930'erne og bemærket, hvad Hitler var i gang med. Vel hjemme i Hersom igen begyndte han at arrangere møder i regi af partiet Dansk Samling, hvor man også fik kendte talere til egnen. Der var ligesom et behov for at gøre opmærksom på, hvad der skete i Tyskland, og disse møder blev optakten til det senere modstandsarbejde. Arne Sørensen fra Dansk Samling blev senere medlem af Frihedsrådet, og senere igen kirkeminister, og det var på hans opfordring, at Sandbæk-gruppen kom i gang.

Den første spæde start var distribution af illegale blade, som Sandbæk fortæller om:

"Noget af det første var, at der kom to sønner af dyrlægen i Farsø. De kom ned til præstegården til mig og spurgte, om jeg var glad for nogle illegale blade, som jeg fik tilsendt. Jeg vidste ikke, hvor de kom fra, men jeg sagde naturligvis, at jeg var henrykt for dem. Jeg fik så gennem dem kontakt med nogle folk i København, som drev forlagt Frit Nordisk Forlag. Her lavede man illegale blade. Vi lavede herefter mange blade og sendte dem ud fra Vammen og Bjerregrav. Sådan kom det faktisk i gang. De unge studenter var nogle af de første. Vi syntes jo, at der skulle ske noget. Der skulle laves vrøvl."

Rutebilstationen i Vammen fungerede som modtagecentral for de illegale blade, og det var rutebilchauffør Gotfred Provst, der ringede til præstegården, når der var forsendelser til Hans Hansen, som var Sandbæks dæknavn. Så blev bladene hentet, og man cyklede rundt med dem om natten for ikke at vække opsigt.

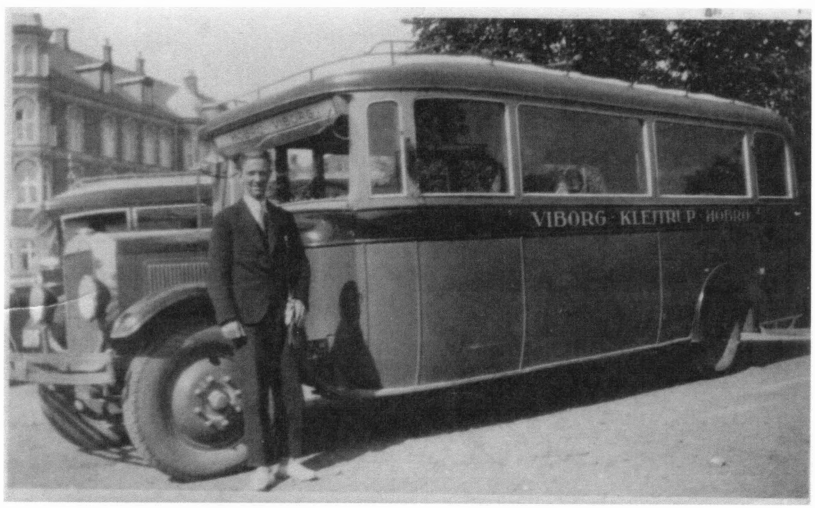

Opstart af modstandsgruppen
Harald Sandbæk var en foretagsom mand, og der skulle ligesom ske lidt mere end distribution af illegale blade. Han fortæller herom, hvordan han kom med i selve kernen af modstandsarbejdet:

"Ingen kom med i modstandsbevægelsen ved at melde sig et eller andet sted. Man blev "kaldt på". Mit første møde med den hårde modstandsbevægelse startede med en jernbanerejse fra Hersom til København. På færgen mødte jeg Arne Sørensen fra Dansk Samling, og under samtalen med ham sagde jeg: "Nu kan jeg snart ikke holde det ud mere. Nu må der gøres noget." Arne Sørensen så på mig og spurgte, om jeg ville være med, hvis der virkelig skulle ske noget. Og jeg svarede, at det ville jeg. Arne Sørensen sagde så: "Sæt dig på Rigsdagens trappe i morgen med en avis i venstre lomme". .... Jeg satte mig næste eftermiddag på trappen til den rigsdag, som jeg havde så liden respekt for." ***(pga. regeringsopfordring til samarbejdspolitik med tyskerne – red.)***

Mens han sad der, dukkede en mand op, som viste sig at være Flemming Juncker fra Overgaard Gods ved Mariager og leder af den spirende modstandsbevægelse i Jylland. Han bad Harald, om han kunne *"finde et sted i Midtjylland, hvor der kan smides våben og faldskærmsfolk ned."* Sandbæk sagde ja, og fandt flere steder, bl.a. nedkastningsstedet i Skamrisdal ved Hærup sø. Og nu var han pludselig en del af den organiserede modstandsbevægelse, og der skulle hverves medlemmer til en gruppe, der kunne tage imod nedkastningerne. I løbet af foråret 1943 fik Sandbæk efterhånden organiseret en gruppe, som bestod af følgende:

Fra Hersom:
Harald Sandbæk – Aksel Jensen – Søren K. Simonsen – Jakob Østergaard – Niels Østergaard – Henning Sørensen.

Fra Bjerregrav:
Diechmann Poulsen – Jens Nielsen – Ole Nørskov – Ole Finsen – Jens Christian Finsen.

Fra Klejtrup:
Svend Bohnsen – Børge Bertelsen – Børge Dalsgaard – Christen Dalsgaard – Børge Egelund Nielsen – Christian Eriksen – Kristian Jonasen – Peter Thoft – Walter Lonsdale.

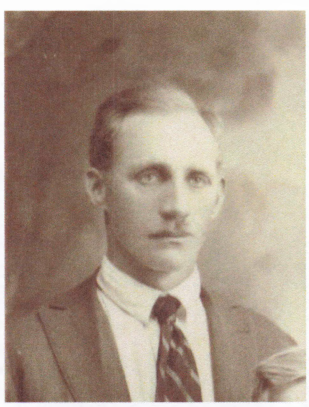

Far og søn - Christen og Børge Dalsgaard fra "Provstgaarden" - var begge med i Sandbækgruppen

Læge Repholtz' søn, Walter Lonsdale, var ikke med fra starten, men da Sandbæk opdagede, at han var officer, henvendte han sig, og med Sandbæks ord *"blev han så begejstret, at han som den eneste*

sagde tak for henvendelsen." Lonsdale blev gruppens operative leder og blev i øvrigt dens leder, da Sandbæk senere måtte flygte til Sverige.

Til gruppen hørte også en række hjælpere, som hjalp med at omdele illegalt materiale, transportere nedkastet gods og på anden måde ydede hjælp. De følgende er fra Klejtrup: Johannes Brüld – Agnes Nielsen – Stine Nielsen.

Politikreds
Nr. 46
Legitimationskort
for
Sikkerhedsomraadet i Jylland.
Navn Agnes Nielsen
Stilling Tjenestepige
Bopæl Klejtrup
Født d. 31/12 1905 i Klejtrup
Indehaverens Underskrift Agnes Nielsen
Klejtrup Folkeregister
pr. Hobro
d. 4/7 1941
P. Hoppe
Kortet skal altid medføres.

Nedkastninger og andre opgaver
Den nyetablerede gruppe blev instrueret i modstandskamp at skyde med automatiske våben samt signaltjeneste. Gruppen kom hurtigt i gang med arbejdet, og tog mod nedkastninger.

I lokalhistorisk arkiv er vi så heldige at have Børge Egelund Nielsens dagbog, hvor han har beskrevet tiden som modstandsmand. Og han skriver så levende om, hvordan han kom med i modstandsarbejdet, og hvad der siden skete, at jeg vil lade ham selv fortælle:

"Det begyndte omkring midten af juni 1943. Ja, egentlig vel allerede et år før den tid. Jeg modtog og videresendte illegale blade fra København.

Men det, der kom til at sætte gang i udviklingen, skete først, da pastor Sandbæk en eftermiddag i juni stillede og forlangte en samtale med mig under 4 øjne. Sandbæk og jeg gik en lille tur op ad vejen, og imens vi gik, spurgte Sandbæk mig, om jeg kunne tænke mig at komme til at deltage aktivt i modstandsbevægelsen.

Jeg slog til med det samme. Sandbæk fortalte om de foreløbige planer, og bad mig gøre mig klart, hvad jeg risikerede ved at være med. Han sagde på sin lidt drastiske måde, at jeg måtte være klar over, at blev jeg taget under sligt arbejde, var det mest sandsynlige en kugle i nakken. Jeg sagde, at jeg var klar over dette, men at han kunne regne med mig."

Malerens søn Børge Egelund boede hos forældrene på Viborgvej 5

Herefter gik der en måneds tid, hvor man afventede nærmere besked om, hvad der videre skulle ske. Og en dag modtog gruppens medlemmer så besked om at møde i Hersom kirke en bestemt aften. Til mødet i kirken mødtes gruppens medlemmer for første gang, og de kendte jo selvfølgelig hinanden. Den egentlige årsag til mødet var en anmodning om anvisning af modtagelsespladser for containere, våben og faldskærmsmænd. For at opnå godkendelse af englænderne, skulle disse pladser opfylde temmelig strenge betingelser; der skulle bl.a. være en vis afstand til nærmeste beboelse, gode muligheder for at slippe væk, eller forsvare sig, hvis man blev overrumplet af tyskerne. Derfor blev der i første omgang kun nedkastet våben over Jylland; øerne var alt for tæt befolkede til, at disse krav kunne opfyldes.

Dette første møde blev efterfulgt af et par andre i Hersom kirke og et i præstegården. Mellem møderne og i ventetiden til nedkastningerne kunne ventes, arbejdede gruppen stadig med blade, som de nu også selv fremstillede. Disse blev i stort oplag fordelt over hele egnen og også sendt længere væk.

Endelig omkring juletid i 1943 indkaldtes der til møde, fordi man forventede den første våbennedkastning. Gruppen fik besked på, at når de i den engelske radio hørte morsetegnet for B, skulle de være klar til at rykke ud og møde ved nedkastningspladsen Skamrisdal ved Hærup sø.

Og umiddelbart efter nytår kom så beskeden om den første nedkastning. Børge Egelund fortæller herom:

"Den 8. januar var en del af gruppen sammen med nogle andre taget til Vedersø til Kaj Munks begravelse. Da vi om aftenen kom hjem og lukkede op for radioen, kom koden. Kort efter ringede Walter Lonsdale og spurgte, om jeg havde hørt den og om vi ikke kunne mødes hos ham og derfra spadsere til pladsen. Lærer Eriksen fra Hejring ville komme og følges med os.

Kl. 20 gik vi fra Walter tværs over marker og lyngbakker til Hærup. Det var en varm tur. Vi var klædt på i næsten alt det tøj, vi kunne stable på os, og jeg har tit senere tænkt på, hvor næsten umuligt det ville have været for os at flygte i tilfælde af en eventuel overrumpling. Vejret var rigtig godt. Der var lidt blæsevejr og himlen var temmelig overskyet.

Ifølge almanakken skulle der være fuldmåne, og af og til så vi da også månen titte frem bag skyerne. Regnen, der ellers havde strømmet ned hele dagen, var holdt op. Nogle få minutter over 21 nåede vi pladsen. Vi havde aftalt indbyrdes, at hvis vi hørte eller så nogen i mørket, skulle vi fløjte melodien til "I natten klam og kold". Den skulle være vort signal.

Da vi gik ind på en vej, der førte op over selve pladsen, kom der to mænd ad vejen mod os, og i henhold til instruksen fløjtede vi, så det stod efter. Vi fik bare intet svar. Vi tænkte straks det værste. Vi forestillede os spioner og meget værre ting, men kom til det resultat, at det da også kunne være et par ganske almindelige mennesker, der tilfældigt skød genvej over pladsen. Vi sagde derfor God Aften, som om det var den naturligste ting af verden, at der var sådan en trafik her på denne tid af dagen. For øvrigt viste det sig at være et par af gruppens medlemmer. Da vi spurgte, hvorfor de ik-

ke kom med signalet, svarede Jakob Østergaard "A ku' sko' fløjt' – A had min skro' i munden". Og det måtte vi så lade os nøje med.

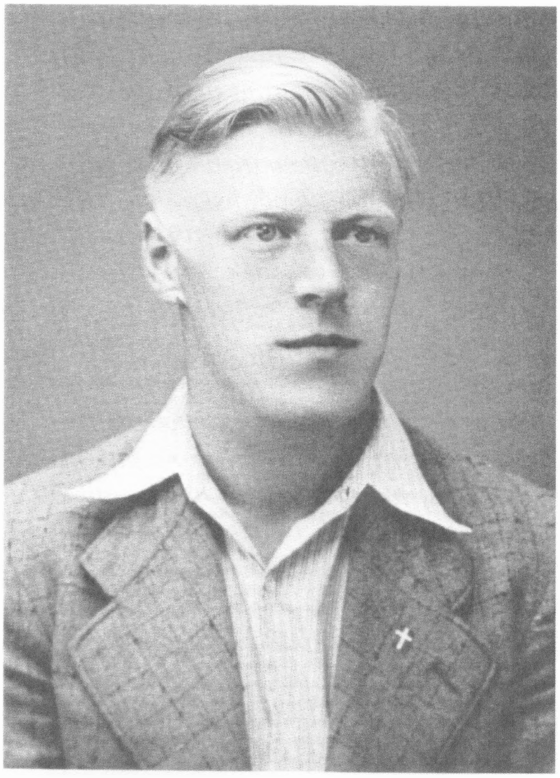

Da gruppen var samlet, blev posterne fordelt og ventetiden begyndte. I sådan en tid er det de mest mærkelige ting, der tager form og bliver til noget mystisk og mistænkeligt, men da vi efter en times ventetid så en mand gå ned tværs over pladsen, mens han af og til ligesom standsede og lyttede, blev vi lidt betænkelige. Vi trak os tilbage mellem granerne for ikke at blive set. Men manden fortsatte stadig over pladsen mod nord, og vi regnede allerede med, at faren var ovre, og jeg blev sendt op til afløsning for vagten ved nordvejen. Da jeg kom op og fløjtede det aftalte signal, var der imidlertid ingen, der svarede, men derimod lød det: "Christian Hansen her". Jeg blev lidt hed om ørerne. Jeg kendte ingen Christian Hansen og benede af sted ned for at advare de øvrige. Men Sandbæk var med det samme klar over, at det måtte være den kendte Christian Ulrik Hansen. Han rejste dengang rundt som instruktør og var den egentlige ophavsmand til vor gruppe."

Christian Ulrik Hansen blev henrettet som 23-årig

Man kan levende se gruppen for sig, som de sidder der i mørket og venter; og fornemmer tydeligt uroen, spændingen og nervøsiteten! Denne første nedkastning blev imidlertid ikke til noget – der kom simpelthen ikke noget fly, og man måtte gå hjem med uforrettet sag. Der var ingen forklaring på, hvorfor flyet ikke kom, men det var noget, der jævnligt skete for modstandsgrupperne rundt omkring i landet.

"Nu gik der en måned med venten. Vi havde fået opgivet ny kode, og den kom den 5. februar. Og så gentog hele historien fra sidst sig i hvert fald i starten, men den aften kom flyveren, og det blev den helt store oplevelse. Signalposterne var opstillede og gav signal til flyveren, der først fløj én gang over pladsen og derefter vendte tilbage med kurs mod vinden og nedkastede skærmene. Det var et stort øjeblik for gruppen, men desværre gik det hele langt fra efter ønske. Vi havde fået at vide, at der ville komme seks skærme. Den ene med en faldskærmsmand. De fire skærme samt den med manden kom fint ned, men den sjette blev taget af vinden og ført ca. et par kilometer nordpå op i nærheden af vejen mellem Bjerregrav og Klejtrup, hvor den landede i et hegn.

Det var os umuligt at finde den. Men de fire beholdere fik vi slæbt sammen og dækket så godt som muligt, og Walter Lonsdale tog faldskærmsmanden med sig hjem.

Vi var lidt urolige ved den bortkomne skærm, og der viste sig at være al mulig grund til det, for næste morgen tidlig blev skærmen fundet af en smed og en gårdejer, der i misforstået tjenstvillighed anmeldte fundet til politiet. I løbet af få timer var hele egnen oversvømmet af tyske patruljer, der gennemtravede egnen på kryds og tværs, og desværre fandt hele ladningen. Mens alt dette stod på,

sad faldskærmsmanden oppe i Walters lejlighed og var meget nervøs, hvad man vel ikke kunne fortænke ham i.

Det var planen, at han om aftenen skulle afhentes af Christian Ulrik Hansen. Men efterhånden som tiden gik, blev vi klar over, at han måtte væk. Faren for en husundersøgelse hist og her bevirkede, at jeg fik ordre til at gøre mig klar til at føre ham til Onsild og få ham midlertidigt anbragt der.

Kl. ca. 15 gik jeg op til Walter. Jeg fik en del af faldskærmsmandens ting anbragt rundt på mig, deriblandt en dejlig Colt-pistol. Og så skulle vi af sted. Faldskærmsmanden var ganske ung. Han var dansk og uddannet i England til jobbet. Han kaldte sig Bent Rasmussen.

*Vi gik fra Walter og lige syd på over markerne til Laurits Simonsens ejendom (**Sandstræde 21. red.**), hvor vi gik over mølleåen og fortsatte mod øst, mens vi stadig søgte at holde os i læ af hegn og skrænter. Vi vidste jo ikke, hvor grundigt tyskerne ville gå til værks, og under alle omstændigheder var der fare for, at man fra bakkerne kunne se os. Da vi var kommet over åen ved Vasehusbroen og ville fortsætte langs den sydlige bred mod skoven, dukkede der pludselig et par tyske biler frem på skovvejen og kørte frem mod broen. Min første tanke var at løbe, men jeg kom dog hurtigt til det resultat, at det ville se alt for iøjnefaldende ud og greb derfor Rasmussen, der var ved at være i fart, i armen og fik ham til at gå ganske roligt.*

Det var et spændende øjeblik, men vi må vist have set forholdsvis tilforladelige ud. Bilerne sagtnede ganske vist farten, men fortsatte så, og vi skyndte os ind i skovkanten.

Det var en temmelig drøj tur. Over grøfter og hegn ad omveje og med et enkelt uheld, som da jeg gik i vand til hofterne i en grøft og måtte trave videre drivvåd. Men ved ca. 18-tiden nåede vi dog Onsild præstegård.

Pastor Sandbæk havde engang sagt, at fik vi brug for et skjulested, kunne vi bare henvende os der med hilsen fra Hans Hansen, så ville vi blive hjulpet, hvis det var muligt. Jeg gik først ind og bankede på. Det var en dame, der lukkede op, og jeg spurgte efter pastor Kvist Jensen. Han var desværre ikke hjemme, men ventedes hvert øjeblik. Fruen bad mig komme ind og vente. Jeg vidste hverken ud eller ind, men bestemte mig dog til at få fat på min faldskærmsmand og tage chancen.

I den halve time, mens vi ventede på Kvist Jensen, gik tiden med at snakke med hans småpiger. Jeg tror næsten fruen anede, hvad vi var for et par størrelser, for hun forsøgte ikke på at komme i snak med os. Endelig kom præsten, og det lykkedes mig hurtigt at få ham gjort begribelig, hvad vi var kommet for. Og han lovede med det samme at hjælpe os.

Efter at have fået aftensmad spadserede jeg tilbage til Klejtrup og var hjemme ved ca. 22-tiden. Dagen efter kom der bud fra Walter, om jeg ville gøre mig klar til at tage til Hobro og aflevere faldskærmsmandens depecher til Christian Ulrik Hansen. Jeg kørte med rutebil. Inden jeg startede, havde jeg fået ordre til ikke for nogen pris at lade papirerne eller rettere filmen (depechen var nemlig fotografier, og det var ufremkaldte film, jeg skulle aflevere) slippe mig af hænderne. Skulle der

vise sig fare af nogen art, skulle jeg blot åbne pakken, hvorved filmen under dagslysets påvirkning ville ødelægges. Jeg stod af rutebilen på torvet. Jeg fik straks øje på Christian Ulrik Hansen, der stod og ventede på mig. Vi fulgtes ad til banegården, hvor jeg afleverede pakken til ham. Jeg fik ordre til at tage med ham til Onsild for at identificere faldskærmsmanden, som Christian Ulrik Hansen skulle afhente der."

Efter denne episode var der ro et stykke tid, men så skete der pludselig noget! Sidst i februar blev Christian Ulrik Hansen taget af Gestapo i Aalborg, hvortil han var rejst for at forhindre yderligere optrævling af modstandsgrupperne i Himmerland, efter at grupperne i Års og Farsø var blevet optrævlet. Beskeden om pågribelsen nåede Klejtrup først i marts, og det førte til, at pastor Sandbæk gik under jorden i en periode. Inden han rejste, anbefalede han øvrige medlemmer af Sandbækgruppen at finde et andet logi i nogle nætter. Man var bange for, at Christian Ulrik Hansen ikke ville kunne holde tæt med navne og samarbejdet med gruppen, men det gjorde han; han røbede ikke andre med et ord, selv under den hårdeste tortur.

Efter Christian Ulrik Hansens arrestation gik der en måneds tid, hvor gruppens arbejde lå stille, fordi man nu var uden kontakt med modstandsbevægelsen. Walter Lonsdale var nu gruppens leder, efter Sandbæk var gået under jorden, og en dag i april lykkedes det ham at få forbindelse med en gruppe fra Randers. Og det varede ikke længe, før der kom instrukser – både om nedkastninger og sabotage. Instrukserne om sabotage lød dog på, at der kun måtte handles efter nærmere ordre, men i hvert fald skulle gruppen holde sig i beredskab. Den påtænkte sabotage betød, at der blev sendt en del sprængstof fra Randers. Dette blev sendt som fragtgods med tog til Onsild og derfra med vognmand til Klejtrup. Det medfølgende fragtbrev lød på "træskoringe", og kassen med sprængstof var adresseret til Stine Nielsen, som havde lovet gruppen at huse den, indtil den kunne fordeles blandt modstandsfolkene. Stine Nielsen, eller slet og ret Træsko-Stine, som hun kaldtes, boede sammen med sin yngste datter Agnes i det lyserøde bindingsværkshus midt i byen. Stine var over 70 år på dette tidspunkt og Agnes knap 40 år, og de var begge Sandbæk-gruppens hjælpere. De deltog ikke i egentlige handlinger, men på loftet opbevarede de illegale blade samt våben fra nedkastningerne i Hærup og nu altså også sprængstoffer til sabotage. Desuden formidlede Agnes madvarer til tre desertører fra Alsace-området, som skjulte sig i en jordhule i Lindum skov.

Tidligere leder af modstandsgruppen Platos i Fristrup Børge Bertelsen (tv) og en af de desorterede tyske soldater fra 2. Verdenskrig Albert - her til sammenkomst i Hvornum Forsamlingshus for tidligere modstandsfolk og pårørende.

Et par aftener efter ankomsten af sprængstofferne mødtes gruppens medlemmer hos Christen Dalsgaard til instruktion i behandling af maskinpistoler. Det var planen, at man samme aften skulle be-

gynde af forme sprængladningerne til den påtænkte jernbanesabotage. Derfor skulle sprængstofferne afhentes hos Træsko-Stine kl. 22. Børge Egelund fortæller herom:

"Vi gik meget forsigtig til værks. Siden har vi mange gange moret os over måden. Hvis der var nogen, der havde set os vade afsted op over markerne ***(fra Træsko-Stines hus på vej til Christen Dalsgaard – red.)*** *med kassen, mens der var vagtposter både foran og bagved, ville vedkommende straks være klar over, at der var noget fordægtigt ved optoget. Men vi var jo nye i faget og opførte os derefter.*

Mens vi sad hos Christen Dalsgaard – vi var vel ca. 10 mand – kom der pludselig en bil, der bremsede op udenfor. Vi blev lidt hede om ørerne. Det var jo ikke mange andre end tyskerne og deres hjælpere, der kørte bil i denne tid. Vi sendte en mand ud af bagdøren for at se, hvad der var på færde. Han kom lidt efter tilbage og fortalte, at der holdt en lille varevogn udenfor. Der var ikke nogen i den, men det syntes vi var noget mistænkeligt. Det kunne jo betyde, at en eller anden gik og snusede omkring gården. Vi blev enige om, at vi hellere måtte pakke sammen indtil videre. Da der ikke var nogen af de gifte deltagere, der brød sig om at komme hjem til konen med en kuffert fuld af sprængstof, fik jeg hele ladningen med hjem og opbevarede den, til vi en aften noget senere sad på mit værelse og pakkede færdig."

Modstandsarbejdet var farligt, og man måtte hele tiden se sig over skulderen, så man forstår udmærket nervøsiteten og uroen.

Børge, Camilla og Christen Dalsgaard i haven på Provstgaarden - nuværende Skårupvej 44

Et par dage efter måtte Børge Egelund imidlertid en tur til Randers – der manglede lunter til sprængladningerne, og uden disse var de jo ikke meget værd. Men hvordan kom man lige til Randers og tilbage igen med en masse udstyr uden at vække opsigt? Igen var opfindsomheden stor – Børge fortæller:

"Nu var det slet ikke så ligetil at komme til Randers og tilbage til Klejtrup igen med ret meget bagage. Vi havde næsten kun vore cykler at ty til, hvilket ikke var videre sikkert. Dels kørte vi på nogle elendige dæk, der var fyldt med lapper, og dels var vejene jo stadigvæk befærdet af tyskere af både den ene og den anden slags. Men det var så heldigt, at fodboldholdet fra Klejtrup dagen efter – det var vist St. Bededag – skulle spille fodbold i Randers og køre derud i bil. Jeg bestemte mig til at tage med som tilskuer. Det så spillerne gerne."

Walter Lonsdale havde udstyret Børge med en adresse samt besked om, at han skulle have "varer" med tilbage. Disse varer var yderligere sprængstoffer og andet "godt", som Børge fik bragt vel tilbage til Klejtrup, hvor gruppen fortsatte sine aktiviteter.

Hen over sommeren 1944 fortsatte modstandsarbejdet, og hvis der i radioen kom en "hilsen til Konrad", var det signal til, at en nedkastning var i vente i Skamrisdal.

Pågribelse, tortur og optrævling

I september 1944 indtraf flere katastrofer, som blev begyndelsen på enden for Sandbæk-gruppen. Mens Sandbæk var "under jorden" i foråret 1944, var han kommet med i direkte sabotageaktioner. Han blev ligeledes leder af en "lejr" for modstandsfolk, som en tid var på Venø, men senere blev afholdt på Hadsten Højskole. På disse lejre lærte man det mest basale om modstandsarbejde samt nødvendige militære ting. Man hørte også om stikkerlikvideringer, som Sandbæk betragtede som en nødvendighed. Instruktørerne på disse kurser var sendt fra England, og skiftede af sikkerhedshensyn hele tiden. Af samme grund var det ligeledes en del af "programmet", at kurset jævnligt skiftede opholdssted.

Den 15. september 1944 var Harald Sandbæk således på vej til Hadsten Højskole, officielt for at afholde et landmålerkursus, men som i virkeligheden var et kursus i sabotageaktioner. Præsten var blevet opfordret til at tage tre nye mænd, som han ikke rigtigt kendte, med på kurset. Det blev aftalt, at de tre mænd skulle komme til Hadsten, og Sandbæk rev halvdelen af et frimærkehæfte af, som de unge mennesker skulle bruge som identifikation, når de ankom. Men på Hobro station gik det galt; en mand fra Hobro så de tre unge mænd i togkupéen, og han syntes, der var noget mystisk ved dem – de så ud til at være ude i illegalt ærinde. Han ringede derfor til Gestapo i Randers og opfordrede dem til at være på stationen, når toget nordfra dukkede op. Gestapo stod klar i Randers og arresterede de unge mennesker. Der var intet at stille op, da de havde våben og sprængstof i deres bagage. De unge mænd blev bragt til afhøring, hvorefter tre Gestapomænd overtog deres pladser i toget samt den halve "adgangsbillet" til kurset i Hadsten. Da disse tre mødte op på Hadsten Højskole, spurgte de efter Hans Hansen, som jo var Sandbæks dæknavn, og da de samtidig kunne fremvise det halve frimærkehæfte, måtte man jo gå ud fra, at de var "gode nok". De blev ledsaget til undervisningslokalet, hvor "landmålerkurset" var i fuld gang, og da de kom ind, trak de deres skydevåben, og dermed var den evigt ledsagende frygt for afsløring en realitet. Manden fra Hobro, der stak Sandbæk-gruppen, var medlem af Danmarks Nationalsocialistiske Arbejderparti (DNSAP), og kom i 1946 for retten, hvor han fik livsvarigt fængsel og frakendtes sine borgerlige rettigheder på livstid.

Pastor Sandbæk og hans "kursister" blev alle arresteret og ført til Aarhus Universitet, hvor Gestapo havde hovedkvarter. Her blev de underkastet strenge forhør.
Da nyheden om, at Sandbæk var blevet taget i Hadsten, efter nogle dage nåede hjemegnen, besluttede Børge Egelund og Walter Lonsdale at skifte deres vante logi ud med et andet i nogle dage. Det var almindeligt i modstandskredse at antage, at faren gled over, hvis den anholdte kunne holde tæt de første 2-3 døgn. Man mente, at hvis pågældende kunne presses, ville det ske på et tidligt tidspunkt. I tilfældet med Sandbæk begyndte man efterhånden at føle sig mere rolig, som tiden gik.

Der var en vis uro blandt Sandbæk-gruppens medlemmer, selv om der efterhånden var gået nogle dage efter arrestationen i Hadsten. Mandag den 25. september kom Walter Lonsdale hjem fra et møde i Aalborg dels med nyt om Sandbæk, men også med besked om, at han selv skulle se at komme væk og gå under jorden. Modstandsbevægelsens ledelse forventede en razzia på officerer, og det var sandsynligt, at den ville ske på Kong Christian 10.'s fødselsdag den 26. september.

Og ganske rigtigt – dagen efter slog Gestapo til, og ikke blot mod officerer – her i området slog de til med en arrestationsbølge mod medlemmer af Sandbæk-gruppen. I Klejtrup sogn fik de fat på lærer Eriksen i Hejring, maler Børge Egelund, gårdejer Christen Dalsgaard og boghandler Johannes Brüld. Walter Lonsdale, Peter Thoft, Børge Dalsgaard og Svend Bohnsen nåede at slippe væk.
Peter Thoft var i stalden for at malke, og han løb bag om stalden og op over bakkerne videre mod skoven. Svend Bohnsen fra Hærup løb ned til åen, sejlede over og slap væk. I sommers arrangerede Lokalhistorisk Forening en vandretur ved Hærup Sø, hvor vi bl.a. fortalte om netop Sandbækgruppen. Svend Bohnsens datter, Henny Christensen, deltog, og hun fortalte bl.a. om, hvordan hun som bare 4-årig blev afhørt af Gestapo efter faderens forsvinden. Oplevelsen satte sig spor hos den lille pige.

Børge Egelund fortæller om disse begivenheder, så man næsten føler, man er med:

"Klokken 22 om aftenen den 25. september hjalp jeg Walter med at få familien flyttet ned til Johannes Brüld og spurgte da, om ledelsen i Aalborg havde ment, det var nogen grund til at nogle af gruppens øvrige medlemmer midlertidig kom bort. Hovedledelsen havde ikke ment, det var nødvendigt, da det var 10 dage siden Sandbæk var taget, og der nu måtte formodes at være nogenlunde ro om sagen. Vi blev så hjemme, hvilket for 13 af os blev en temmelig dyr spas.

Inga og Johannes Brüld

Jeg sov lidt uroligt den nat. Der var så meget af krigens virkelighed, der var rykket ind på livet af mig. Sandbæk var taget, og Walter gået under jorden. Vi andre mente foreløbig at være sikre, men hvor længe? Der var ingen af os, der anede hvad morgendagen ville bringe.

Jeg vågnede som sædvanlig ved 6.30 tiden om morgenen den 26. september. Jeg glædede mig over, at der nu igen var gået en nat i ro. Jeg stod op og gjorde mig klar til at gå på arbejde. Jeg havde lovet far at hjælpe ham de dage, jeg kunne være hjemme, inden jeg skulle begynde i Ulbjerg kirke.

Ved 7.15 tiden – eller måske lidt senere – vi havde lukket op for den engelske radio – sad jeg i køkkenet og spiste min havregrød. Mine søstre Johanne, Grethe og vores far var inde i stuen. Da gik døren pludselig op, og tre maskinpistolbevæbnede mænd viste sig. Jeg var ikke længe om at blive klar over, hvad det var for nogle. De spurgte mig, om jeg var maler Børge Nielsen, hvilket jeg desværre ikke kunne nægte. Om jeg ville være så venlig at følge med. Jeg havde ikke noget valg. Jeg kendte maskinpistoler godt nok til at vide, at forsøg på at flygte ville være den visse død. Jeg bad om lov til at gå op at få en jakke på, hvilket jeg dog alligevel lod være med, da jeg kom i tanke om, at jeg havde forskellige ting inde hos mig selv, som jeg ikke fandt det hensigtsmæssigt, at Gestapo så, før de selv fandt det.

Jeg gik med ud til en bil, der holdt på gaden, og opdagede, da vi kom der, at der foruden de 3 mænd, der havde hentet mig, havde været posteret 4 omkring huset. Inde i bilen så jeg Svend Snedker sidde.

Først blev jeg gal. Jeg troede, han havde stukket os. Men det viste sig, at Gestapo havde hentet ham på værkstedet og med pistolerne tvunget ham til at vise vej.

Jeg blev puffet ind ved siden af ham, og lederen for Gestapo – en ung mand, sergent i den danske hær – kom ind ved siden af mig. Han halede en lang liste med navne op af lommen. Det var hele gruppen, de havde skrevet op.

Der var ikke meget, der tydede på, at de trængte til vejvisere. De kørte straks op til Christen Dalsgaard, og da vi holdt der, fik Svend Snedker lov at gå, og jeg fik håndjern på.

To mænd kom ud med Christen Dalsgaard, som de havde taget i kostalden, hvor han gik og gjorde morgentjeneste. Han kom ind i en anden bil, der var kommen tilstede. Den vogn, jeg sad i, rullede nu ned til Børge Dalsgaard, der dog heldigvis var forsvundet. Gestapo vidste, han var snedker og ville prøve at tage ham på hans arbejdsplads, som de mente var hos karetmager Thoft."

Børge Dalsgaard var dog ansat hos Thorvald Hermansen, og han var blevet advaret på vej til arbejde. Advarslen betød, at han nåede at løbe hjem igen, hvor han bad sin kone fjerne, hvad hun fandt burde væk. Dette var bl.a. en maskinpistol, som hun nåede at grave ned i haven.

Da Gestapofolkene ikke fandt Børge i hjemmet, kørte de i stedet til Thofts savværk, hvor de troede, han arbejdede. Al denne forvirring betød, at Børge nåede at cykle til krattet og fortsatte ud over engene. Han kom over åen, og nåede frem til en bekendt i Sjørring, hvor man imidlertid ikke turde have ham. Han kom senere til Arthur Hansens familie i Storgaard i Hærup, som var parat til at hjælpe, selvom deres ældste søn, Christian Ulrik Hansen, kort tid forinden var blevet henrettet af tyskerne.

Børge fortsætter:
"Jeg lod disse blive i vildfarelsen (***at Børge Dalsgaard arbejdede hos Thoft – red.***) *og lod dem køre. Det førte til, at jeg, da eftersøgningen hos Thoft var til ende, fik en ordentlig røffel med trusler om al landsens ulykker, hvis jeg en anden gang holdt Gestapo for grin.*
Fra Thoft kørte vi til Th. Hermansens værksted. Men da Børge heller ikke var der, holdt bilen et øjeblik i Sandstræde, hvorefter den kørte sydpå af Kærvejen (***ud i Det Sorte Sogn – red.***). *Nu blev jeg hed om ørerne. Hvad skulle vi der? Dér var der da i hvert fald ingen, der kom sagen ved. Og*

pludselig randt alle de historier, jeg havde hørt om Gestapos metoder, mig i sinde. Hvor mange var der ikke, der under krigen var blevet hentet og kørt udenfor byen og skudt.

Jeg var ikke særlig glad for situationen, men kom dog til det resultat, at jeg måtte tage tingene, som de kom. Der skete dog ikke noget, men da vi atter kom ind til byen, greb Gestapo-lederen mig hårdt i armen og sagde: "Nå, Nielsen, hvor længe er det så siden, De var med til den sidste nedkastning her på egnen". Jeg sagde, at jeg ikke kendte noget til nogen nedkastning, men det gjorde manden helt tosset, og han råbte: "Vil De nu svare, eller jeg smadrer fjæset på Dem". Da det stadig ikke hjalp synderligt, faldt han lidt til ro, og vi kørte nu op til Walters lejlighed, hvor jeg traf lærer Eriksen og Christen Dalsgaard, der sad i hver sin stol med håndjern på.

Heroppe havde Gestapo rigtig været på spil. De havde revet bøger ned af reolerne, revet tapetet af væggene, endevendt møblerne og fundet en batterimodtager, hvilket de fandt i høj grad kompromitterende, da der også fandtes en lysnetmodtager i stuen. Vi sad her i stuen en time eller to. Der var så meget at tænke på, at tiden ikke spillede nogen rolle. Mens vi sad der, kom Camilla Dalsgaard op med tøj til Christen, og fik lov at komme ind, men da far og Johanne lidt senere kom med en kuffert med tøj til mig, blev de vist bort og kunne ikke engang få lov at sige farvel til mig.

Under alt dette blev vi én for én kaldt ind i soveværelset, hvor spørgsmålet fra bilturen om den sidste nedkastning blev gentaget, og svaret var en ny nægten af at kende noget til sagen."

En anden "øjenvidneberetning" fra den forfærdelige dag, hvor besættelsesmagten slog til, har vi fra lærer Eriksens kone, som beskriver arrestationen af sin mand således:

Lærer Eriksen og Ingrid

"Det var jo kongens fødselsdag og dermed skolefridag. Vi var ikke stået op, da vi hørte en kraftig opbremsning ude på vejen. Min mand var klar over, hvad der forestod. Skolen var straks omringet. Kun nogle dage i forvejen var jeg blevet klar over, hvad min mand var med i. Tyskerne kom ind og

visiterede min mand. De var i øvrigt meget korrekte og høflige, da de var hos os. Jeg spurgte, om min mand måtte få noget at spise inden turen, og det måtte han gerne. Jeg kogte en ordentlig skude havregrød, så han havde noget at stå imod med, og han satte det hele til livs. Det undrede mig, at han kunne under de forhold. Heldigvis gik det jo sådan, at vi alle fik vore mænd hjem igen. Havde vi vidst det, havde vi været sparet for mange bekymringer. I den svære tid, der fulgte, havde vi en virkelig god støtte i doktor Repholtz. Han var enestående mod os. Da min mand var kørt, satte jeg mig på cyklen i håb om, at jeg kunne nå at advare nogen. Min mand kom en tur hjem igen, da de åbenbart vidste, at han havde noget materiale, der interesserede dem. Han havde det i sine bistader, og hentede noget frem til dem (ikke alt). De turde jo ikke selv pille ved bierne, så de sagde til min mand: "Må vi skyde Dem, hvis der er mere?" Han svarede: "Ja, vær så god." De troede så på ham. Jeg husker ikke, hvem der senere fjernede resten."

Efter forhørene i Walter Lonsdales lejlighed førtes de arresterede omkring kl. 9.30 til Hersom præstegård, hvor ca. 10 af gruppens øvrige medlemmer var samlede. De stod alle i køkkenet med næsen ind mod væggen. Tyskerne drev psykisk vold mod fangerne ved hele tiden at smække med bundstykkerne på deres våben, mens de hånligt snakkede om *"disse dumme danskere, der lod krigsgale præster lokke sig på narrestreger."*

En efter en blev fangerne nu ført ind i pastor Sandbæks kontor og forhørt, men de holdt tæt og røbede intet. Der var ikke tale om tortur, men det var en barsk omgang for gruppen, særligt da de blev konfronteret med en næsten ukendelig Harald Sandbæk, som tyskerne havde ført til Hersom. Han var blevet grusomt tortureret, men fortalte sin gruppe, at han havde måttet opgive navnene på dem alle, men at man havde lovet ham, at der ikke ville ske dem noget, for – som tyskerne sagde – så havde han jo lokket dem.

Tyskerne var således godt orienteret om gruppen og dens forhold, f.eks. de enkelte medlemmers våben. Derfor måtte man også på en ekstra køretur til Klejtrup og Hejring. Først holdt man ind ved malerens hus for at hente den kuffert, som Børge havde liggende under sin seng. Det vil sige, den var forsvundet, da den skulle afhentes. Gestapo-folkene optrådte meget truende overfor Børges far, som de truede med at skyde på stedet. Børge var sikker på, at det var Walter, der havde været på pletten og hentet den, og da han vidste, at han var over alle bjerge, sagde han til faderen, at han godt kunne sige, hvem der havde fjernet kufferten. Svaret var imidlertid et helt andet, end Børge havde troet og håbet; faderen sagde nemlig: "Johannes Brüld." Det var ganske vist på Walters foranledning, og Brüld var én af gruppens trofaste hjælpere, men ikke egentlig medlem. Nu blev han hentet fra barberstolen hos Phødenphant, i øvrigt med kun den ene side af ansigtet barberet. Børge tilgav efter sigende aldrig sig selv, at han faktisk var skyld i, at Brüld kom med til Frøslevlejren.

Efter en opsamling i Hersom præstegård blev selskabet lænket sammen to og to, og transporteret i den rutebil, som rutebilchauffør Gotfred Provst satte fra sig om morgenen, da han følte, at jorden brændte under ham. I denne vogn førtes nu Sandbæk-gruppen til Århus under bevogtning af 10 maskinpistolbevæbnede tyskere. Samtale på turen var forbudt, men man fik tid til at dele den madpakke, som Børge skulle have haft med på arbejde som kirkemaler i Ulbjerg Kirke.

Efter nogle dage i Århus med forhør blev medlemmerne af Sandbæk-gruppen den 4. oktober 1944 kørt sydpå til Frøslevlejren i et godstog sammen med en række andre arresterede modstandsfolk. Frøslevlejren blev oprettet i 1944 og husede Gestapos fanger i det besatte Danmark. Lejren blev oprettet på dansk initiativ og for at undgå yderligere deportationer af danske statsborgere til kz-lejre i Tyskland. I alt var ca. 12.000 danskere indespærret i Frøslevlejren fra august 1944 til maj 1945.

Harald Sandbæk undslipper

Pastor Harald Sandbæk blev imidlertid ikke sendt til Frøslev; tyskerne var overbeviste om, at de kunne true yderligere oplysninger ud af ham, og den grusomme tortur og forhørene fortsatte. Således var han til forhør på Aarhus Universitet den 31. oktober 1944. Og netop denne dato angreb engelske Royal Air Force – på opfordring fra den jyske modstandsbevægelse – Gestapos hovedkvarter, som lå på universitet. Ved et helt mirakuløst lykketræf lykkedes det imidlertid Sandbæk at undslippe midt i al tumulten og forvirringen. Han blev fundet i murbrokkerne, og kom i første omgang på sygehuset, men blev hurtigt sendt videre til Sverige med en fiskerbåd. For at vildlede den tyske besættelsesmagt indrykkede modstandsbevægelsen en falsk dødsannonce i aviserne.

DØDSFALD

VSI † 9/11 † 44

Sognepræst

Harald Sandbæk

er pludseligt gaaet bort.

Hersom, den 9. November 1944.

Familien.

I Sverige fungerede Sandbæk som præst for de mange flygtninge, og på et tidspunkt blev han inviteret til London for at fortælle om tyskernes tortur af en dansk præst. Her talte han bl.a. i Westminster Abbey. Han vendte tilbage til Sverige igen, hvor han blev til krigens slutning.

Andre begivenheder

Som tidligere nævnt gik Walter Lonsdale under jorden i sensommeren 1944. Det betød imidlertid ikke, at tyskerne holdt op med at interessere sig for ham. Interessen samlede sig i stigende grad om hans forældre, lægeparret Repholtz i den hvide lægebolig. Læge Knud Repholtz var ikke med i modstandsgruppen, men ingen var i tvivl om hans holdning. Parret hjalp, hvor de kunne, og havde f.eks. en engelsk flyver boende, indtil han kunne komme videre. En dag i efteråret 1944 blev lægen opsøgt af Gestapo, som foretog en razzia. Knud Repholtz fortæller:

"Min søn Walter var jo under jorden dengang, og både han og hans venner kom her tit. Det var tyskerne klar over, og en dag kom en bil med Gestapofolk på besøg. Heldigvis var drengen ikke hjemme, og så måtte jeg følge med. Det var kort efter, at tyskerne havde taget Pastor Sandbæk, og nu var de ude efter de andre i gruppen. Lige før vi skulle af sted, kom der en patient. Han havde fået noget i øjet, og havde hele hovedet bundet ind. Jeg fik tilladelse til at behandle ham. Nu har jeg altid været ret ferm til at fjerne fremmedlegemer i øjet. Det lærte jeg til gavns, da jeg i sin tid var marinelæge på orlogsværftet, hvor mindst 3-4 smede hver dag fik noget i øjet. Så jeg var ganske rolig ved denne lejlighed. Tyskerne stod ved siden af mig, og det ærgrede dem vist, at jeg slet ikke rystede på hånden. Da vi havde anbragt os i bilen, lod jeg, som om jeg var ligeglad med det hele. Ved en plantage på vejen til Hobro holdt vi stille, og tyskerne konfererede hviskende. Det var tydeligt, at de var ude på at gøre mig mør, men da heller ikke denne skumle opbremsning syntes at virke på mig, fortsatte vi til Mariager, hvor jeg blev sat af. Oprindeligt var det meningen, at vi skulle have været til Aalborg, så det hele var en temmelig latterlig affære."

Tyskerne satte Repholtz af i Mariager med ordene: *"De må gerne gå. Deres frue bliver sikkert glad for at se Dem igen."* De tyske officerer havde givetvis skønnet, at fordi han var så rolig, måtte han have ren samvittighed. Herefter fik Repholtz lejlighed til at ringe hjem, og så begyndte han hjemturen på gåben. Inden længe dukkede Pe'Staffen dog op i sin generatorbil for at hente ham.

Livet i Frøslevlejren

Ankommet til Frøslevlejren fik Sandbæk-gruppens medlemmer lov til at sidde sammen. Livet i lejren var til at holde ud – lejren havde dansk ledelse, og der var forholdsvis gode forhold, hvad angik mad, behandling af sygdomme og arbejde. Mange blev skånet for de tyske koncentrationslejres sult, sygdom og død. Sammenholdet i lejren var rigtig godt. Fangerne havde imidlertid hele tiden frygten og truslen om, at man kunne komme med en af de mange fangetransporter til koncentrationslejrene i Tyskland, hvor forholdene var mere end uhyggelige, hængende over hovedet. Alle "vore" lokale modstandsfolk kom igennem opholdet i lejren med livet i behold, men med ar på sjælen.

Livet i lejren gik i en daglig trummerum, hvor ikke mindst de mange rygter var en del af den daglige tilværelse. De var ikke lige pålidelige, men der var altid nogen, der "vidste noget." Helt afsondret fra omverdenen var man ikke. Det var bl.a. lykkedes at rigge en illegal radiomodtager op, hvorpå man flittigt lyttede til BBC, hvilket var en stor opmuntring for de internerede, som herigennem nok kunne vejre, at enden var nær. Brevveksling med pårørende var indskrænket til kun at være 20 linjer hver 6. uge, og dette blev nøje overholdt.

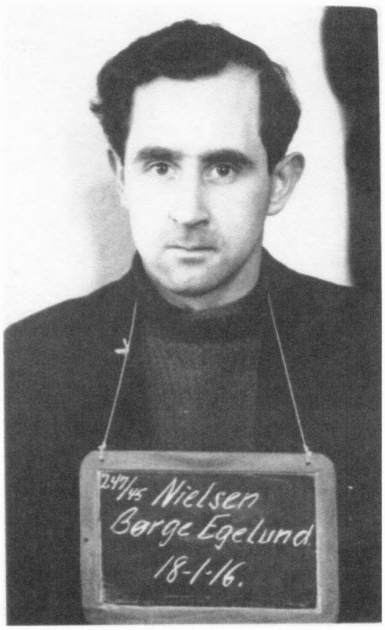

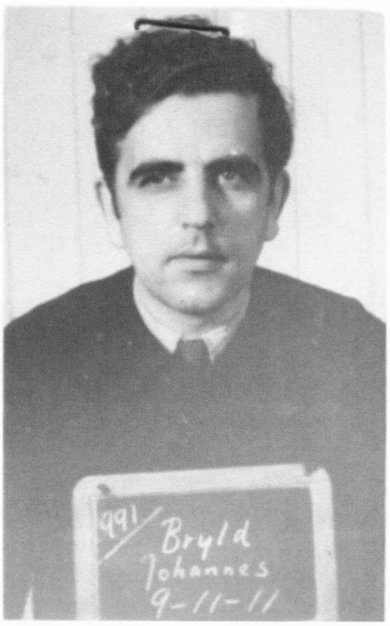

Fangerne i Frøslev - Børge Egelund (t.v.) og Johannes Brüld

Den evindeligt tilstedeværende trussel om at komme med transporterne til Tyskland var et stort psykisk pres. Det skete flere gange tidligt om morgenen, at fangerne blev kaldt op til en tidlig morgenappel, hvor der blev udtaget et par hundrede, som skulle sendes til tyske koncentrationslejre. Der var omkring 8 sådanne transporter i den periode, hvor medlemmerne af Sandbæk-gruppen sad i lejren. Det var meget hårdt både for de fanger, der skulle af sted og de tilbageblevne.

Modstandsbevægelsen udførte som sagt jernbanesabotage for at skade tyske transporter. Som et modbydeligt modtræk mod den tiltagende sabotage begyndte den tyske besættelsesmagt at anvende de såkaldte "himmelfartskommandoer". En himmelfartskommando betød, at den tyske besættelsesmagt anbragte danske fanger som gidsler på forskellige tog, så modstandsfolkene ude i landet ville vige tilbage fra at sabotere togene. Vi ved, at i hvert fald lærer Eriksen og Børge Egelund – og muligvis også andre herfra – har deltaget i sådanne transporter. Det første hold kom af sted den 10. oktober, og allerede dagen efter blev Børge udtaget. På dette tidspunkt havde Børge endnu ikke haft

forbindelse med sin familie. Han havde forberedt en meddelelse, som han ville prøve at få sendt under turen. Det tog, han var med på, gik helt til Frederikshavn, og det var lykkedes ham at skrive en hilsen på en tændstikæske, som han belejligt "kom til at tabe" i Fårup, hvor en vågen jernbanemand samlede den op og sendte den til Børges familie.

Opholdet i Frøslevlejren kom til at vare 7 måneder indtil befrielsen den 5. maj 1945.

Efter krigens afslutning blev dette billede taget af en del af medlemmerne fra Sandbækgruppen og Platos

Forrest fra venstre: Jens Lykkegaard, Ånsbjergvej 7, Arthur Hansen (meddeler), Hærupvej 12, Kristian Jonasen (meddeler), Fristrup Købmandsforretning, Christen Dalsgaard, Skårupvej 44, Hedin Sørensen, Ånsbjergvej 20 Johannes Brüld, Viborgvej 3, Peter Sejbjerg Jensen, Hvilsom og Arne Bonde Christensen, ?
Mellemste række fra venstre: Børge Dalsgaard, Skårupvej 44, Christen Eriksen, Hejring Skole, Aksel Dahl Jacobsen, Fristrup Nørremark 6, Carlo Sejbjerg Jensen, Hvilsom, Karlo Bertelsen, Ånsbjergvej 18, Simon Christensen, Hærupvej 7 og Niels Degn Christiansen, ?
Bageste række fra venstre: Børge Egelund Nielsen, Viborgvej 5, Chresten Christiansen (Fiks), tidl. mejerist, Aage Kristensen, Fristrup Nørremark 2, Anders Andersen, senere Roum, Aksel Pedersen, Lund og Christian Andersen (Knudsen), Hobrovej 48

Den nye gruppe – PLATOS

Selv om Sandbæk-gruppen nu var optrævlet og medlemmerne arresteret, var tanken om modstand særdeles levende. Allerede umiddelbart efter pågribelsen af Sandbæk-gruppens medlemmer blev der taget initiativ til at oprette en ny modstandsgruppe her i området. Initiativet kom fra Børge Bertelsen fra Fristrup. Børge havde tidligere været medlem af Sandbæk-gruppen, men rejste væk fra egnen. Børge var politibetjent, men da politiet blev interneret, lykkedes det ham at slippe hjem til Fristrup. Herfra fik han kontakt til Walter Lonsdale, som bad ham finde en ny nedkastningsplads samt begynde at hverve medlemmer til en ny gruppe. Denne modstandsgruppe har ikke været så kendt som Sandbæk-gruppen, men fortjener bestemt at blive husket. Den var dygtigt ledet – måske

fordi Walter havde fået mere erfaring i illegalt arbejde – og efter etableringen af gruppen overlod han ledelsen af den til Børge Bertelsen.

Børge startede hvervningen af medlemmer ved at inddrage sin bror Karlo, og herefter spurgte man medlemmerne af Fristrup Skakklub, hvor alle de adspurgte sagde ja. Udover brødrene Bertelsen omfattede gruppens medlemmer bl.a. Jens Løkkegaard, Hedin Sørensen, Aksel Dahl, Aage Kristensen og Kristian Andersen (Knudsen). Walter havde desuden sagt god for to mejerister fra Klejtrup – Sigurd Torup og Christian Christiansen (Fiks) – som også kom med. Fra Lindum deltog Arne Bonde sammen med tre franske desertører, som via lægefamilien Repholtz' medvirken blev etableret i en jordhule i Lindum skov.

Platosgruppen fortsatte, hvor Sandbæk-gruppen måtte slippe, med at modtage nedkastninger med våben og andet, helt indtil krigen sluttede. Børge Bertelsen var en meget dygtig og dristig leder, og fik stor anerkendelse fra ledelsen i Hobro. Hans dæknavn var "Madsen".

Befrielsen
Endelig kom befrielsen den 4. maj 1945 om aftenen i en direkte meddelelse i radioen. Der var glæde og feststemning i dagene omkring befrielsen – freden var kommet, og endelig kunne man begynde at se fremad.

De internerede fanger kom hjem fra Frøslev, og pastor Sandbæk kom hjem fra Sverige og overtog igen sit embede som sognepræst. De, der havde været under jorden, kunne endelig komme hjem til deres familier igen.

Bl.a. var Peter Thoft gået under jorden og opholdt på Haslev Højskole, hvor han gik under et dæknavn. Det var dog vanskeligt, da der faktisk var to af hans gode bekendte fra Klejtrup og Hvornum på skolen - Johannes Skomager og Jens H. Christensen

Fra Odense til Hejring

Af Inger Sørensen

Det var ikke noget særsyn i den første halvdel af 1900-tallet, at folk på landet var i familie med hinanden på kryds og tværs.

Denne beretning er anderledes ved, at de tre søskende, den handler om, ingen særlig tilknytning havde til egnen. De voksede op i Odense, men fik deres voksenliv og virke i det Himmerlandske på tre forskellige gårde indenfor en radius af 2 km. Og senere fik også deres forældre deres otium samme sted.

Beretningen handler om de tre søskende:
Johanne Marie (min farmor)
født d. 23. 04. 1891, død 1973
Nanna
født d. 25. 04. 1893, død 1980
Arne
født d. 10. 06. 1894, død

Og deres forældre:
Kirstine Elisabeth Jensen Busk
født d. 02. 04. 1858, død 1943
Carl Jensen Busk
født d. 23. 03. 1857, død 1933

Kirstine med de tre børn - Johanne, Nanna og Arne

Omkring århundredskiftet boede seminarieforstander Carl Jensen Busk med hustruen Kirstine, svigermoderen Anna Berg og de tre børn, Johanne, Nanna og Carl i det lille hyggelige byhus i HC Andersens Gade nr. 44 i Odense.

Hver dag gik han den friske tur gennem byen til seminariet, hvor han var forstander og lærer gennem 36 år. Seminariet havde han oprettet sammen med sin gode ven Vilhelm Yderik i 1891. Seminariets bygninger på Hjallesevej 2 rummer i dag Odense Friskole.

Carl Jensen Busk var født og opvokset som en ægte uldjyde og bondedreng i den lille landsby Busk ved Herning. Som 8-årig kom han ud at tjene som vogterdreng på heden. I skolen fik han en rigtig god lærer, der inspirerede ham og lånte ham bøger at læse. I sine erindringer som knap 70-årig skrev han:

"Den dag, da jeg havde været i Skole for sidste gang efter min Konfirmation, græd jeg af Sorg over, at jeg nu ikke skulde gaa mere i Skole. Ak ja! Da tænkte jeg ikke paa, at jeg endnu skulde opleve mange Skoledage, men en Dag kommer jo den sidste"

I et par år var han som uuddannet lærer ved en landsbyskole, hvor man manglede en lærer. Han gjorde det så godt, at han fik de allerbedste anbefalinger af den stedlige præst.

Den 15. september 1876 fik han udstedt et pas af politimesteren i Hammerum Herred, der gav ham tilladelse til at rejse i Jylland, Sjælland, Fyn og øvrige omliggende danske øer for at sælge "hjemmegjorte uldne og linnede Varer". Det var vinterens strikkerier, der blev solgt under sommerens vandringer. Den indtjening tillod ham senere at tage en uddannelse som lærer fra Blågård Seminarium.

Skæbnen ville, at denne sindige jyde fik sit lange arbejdsliv i Odense som en vellidt lærer og forstander for Odense Lærerseminarium. Ved seminariets 25-års jubilæum i 1916 blev der forfattet et hyldestdigt til "Busken", som eleverne kaldte ham. I sidste vers står der:

Han hader hugorms lusken,
retlinet går han frem, -
Al "Løben fra" og sjusken
er for ham lige slem,
og derfor giver "Busken"
-langt mer end mangt et træ,
til os, hans mange venner
et trygt og sikkert læ.

At der også fra anden side blev sat pris på hans indsats gjorde, at han i 1927 udnævntes til Ridder af Dannebrog.
Han og familien i Odense havde fortsat en nær kontakt til den del af familien, der stadig var på gården i Busk. Carl og Kristines tre børn tilbragte mange ferier der, og især sønnen - den lille Arne - fattede stor kærlighed til landbruget.

Begge døtrene Johanne og Nanna fortsatte efter præliminæreksamen med lærerstudiet på seminariet. Da Johanne havde uddannet sig til småbarnslærer, som det hed dengang, syntes hendes forældre, at hun ville have godt af at lære noget husholdning. Hun blev derfor i 1907 ansat som guvernante hos forældrenes gode venner lægefamilien Lange i Klejtrup.

Hun måtte ud på lidt af en togrejse, hvor hun sammen med sin kommode blev hentet på Onsild station af familien Lange. Magda Hegelund Lange skrev i et brev til Johanne kort før hendes tiltræden:

"Børnene glæder sig meget til at komme i Skole og i Deres små Hjerter indtager De allerede en stor Plads. Jeg håber, at deres Virksomhed i vort Hjem maa blive til gensidig Glæde. Vi fører ikke me-

gen Selskabelighed, da en Landlæges Gerning er anstrengende, dog haaber jeg at de ikke skal længes hos os. Egnen er meget smuk, og vi vil alle gøre hvad vi kan for at De maa føle Dem rigtig hjemme hos os".

Det var måske et af den unge Johannes første indtryk af den egn, der skulle blive hendes for altid.

Fru Lange havde ikke lovet for meget. Johanne blev behandlet som et kært familiemedlem og deltog sammen med familien i byens liv. Hun spillede violin og gik til dilettant og til gymnastik. Her mødte hun andre unge fra egnen. Bl.a. den pæne ungkarl og gårdejer Kresten Sørensen (f. 1882, d. 1968) fra Hejring. De blev glade for hinanden og i 1911 kunne Kresten føre sin Johanne op ad kirkegulvet i den smukke Sankt Knuds Kirke i Odense.

Christen Sørensen

Johanne blev gårdmandskone på Krestens gård Alshøjgård i Hejring (Horshøjvej nr. 2). Hun var kommet langt væk hjemmefra, men familiebåndene var stærke. Togturene mellem Odense og Hobro Station blev mange. Dengang med jernbanefærge over Lillebælt.

Turene til og fra Hobro station foregik med jumbe, i mange år trukket af Krestens flotte, sorte køre- hingst "Goffrits". Mange er fortællingerne om Goffrits noder og unoder. Han var ikke helt almindelig og havde sin egen stærke vilje. Under af- og påstigning var det umuligt at holde ham helt i ro, så det var lidt af en balanceakt at blive placeret i jumben, om vinteren under et tykt lag af pelse, tæpper og dyner. Når så endelig han fik grønt lys til at gå fremad, skete det med et voldsomt ryk og i strakt galop, mens en kaskade af prutter og det der var værre, blev pisket bagud af den flagrende hale. Med udspilede næsebor stormede han hjemad mod stalden i Hejring.

Hver sommer ankom Johannes veninde, den fine frk. Finsen fra Odense, og så var turene til og fra Hobro ekstra muntre at høre om. Hvor Goffrits med Frk. Finsen ombord i jumben viste sig fra sin værste side - stærkt animeret af flotte hopper på fold langs ruten.

Under en sammenkomst hos Kresten og Johanne mødte søster Nanna ungkarlen fra nabogården Peter Cleemann (f. 1892, d. 1970). De bliver forelskede, og i 1918 må den gode Carl i Odense endnu engang se en af sine døtre gift ind i det himmerlandske.

Nanna og Peter Cleemann

Nanna blev gårdmandskone på Hejring Kirkegård (Skivevej nr. 111) små 200 m fra Johanne på Alshøjgård. Ved bryllupsfesten i Odense havde Carl som vanligt skrevet en sang til lejligheden og i et af versene lyder:

Fru Sørensen havde en Søsterlil,
som sendte Hr. Peter et muntert Smil,
og han sendte hende saa mange igen,
fra Nytår han blev hendes Hjertensven.

I mellemtiden var sønnen Arne vokset til og havde valgt at uddanne sig indenfor landbruget på bl.a. Dalum Landbrugsskole. Under de mange besøg hos søstrene i Hejring forelskede Arne sig i egnen, og da muligheden opstod, købte han gården Lille Mølle (Lillemøllevej 36), 2 km fra søstrene, hvor han bosatte sig. Han ansatte en ung kvinde fra Gjern - Kirstine (født 1897 - død 1984) som husholderske. Og så gik det jo, som det gør. Kirstine og Arne blev et par. De blev gift i Skannerup kirke i 1931 og fik mange gode år sammen på gården. Kirstine var en meget stille, venlig og beskeden kvinde. Hun omdannede gårdens have til noget nær en park med sjældne planter og rislende vandløb, et besøg værd.

Arne Busk - og til højre ses hans kone Kirstine (længst til venstre). Kirstine står og holder sin søn Carl Busk i hånden. De øvrige er ikke umiddelbart identificeret

Livet på de tre gårde var med årstidernes kommen og gåen, stort folkehold og mange familiesammenkomster et travlt liv. Især Nanna og Johanne var anderledes end de andre koner på egnen, bl.a. var de Des med folk, så de fik et vist ry for at være lidt fornemme.

Johanne var en meget blid og kærlig mor. Min far har fortalt, at han kun en gang er blevet slået af hende. Hun havde utallige gange formanet den lille Carl om, at han ikke måtte balancere rundt på kanten omkring det store vandingskar til dyrene. Da han så alligevel gjorde det og drattede i vandet og oveni købet var så uheldig, at hans mor så til fra køkkenvinduet – ja så fik han, straks efter at være blevet fisket op, én i sin bag.

På alle tre gårde involverede man sig aktivt i samfundet. Både Kresten og Arne var i mange år i sognerådet og var sognefogeder. Kresten, Arne og Peter deltog i mange bestyrelser på egnen, i Vi-

borg og i Hobro, mens deres koner tog sig af børn og folkehold derhjemme. I perioder overtog Nanna som uddannet lærer undervisningen på Hejring Skole. Herfra havde min far dog ikke de bedste minder om sin moster. Hun satte stor pris på disciplin, og da min far nægtede at opløfte sin stemme under en sangtime, indkasserede han et par på hovedet.

Carl og Kirstine i HC Andersens Gade i Odense tilbragte megen tid med at rejse frem og tilbage til børn, svigerbørn og efterhånden også børnebørn i det jyske. Og efter at Carl i 1927 var blevet pensioneret, var valget ikke svært. Turen gik nordpå for sidste gang. Få meter fra Johanne og Kresten på Alshøjgård havde Carl ladet opføre et lille solidt rødstenshus (Horshøjvej 1), hvor han og Kirstine kunne nyde deres otium. Carl fik malet navnet "Thule" på et vindue over døren i huset. Det illustrerer vist meget godt hvor langt mod nord, han følte, at han var kommet. Ved huset blev plantet en smuk og varieret have med mange forskellige træsorter og en overdådig frugthave. Her nød Carl og Kirstine livet. De var meget glade for den tid, de fik i Hejring. Carl gik mange ture, arbejdede i haven og læste højt for flokken af børnebørn. Carl og Kirstine er begge begravet på Klejtrup kirkegård.

Fire generationer - Kirstine Busk, Johanne Sørensen, Elisabeth Jensen og sønnen Jørgen

Johanne og Kresten fik 3 børn, Knud, Elisabeth og Carl. Carl og hustruen Gertrud, mine forældre, overtog i 1954 gården efter dem.

Nanna og Peter fik to børn, Ingeborg og Mogens, hvoraf sønnen Mogens og hustruen Agnes overtog gården efter dem. Arne og Kirstine i Lille Mølle fik sønnen Carl. Han overtog efterhånden gården efter dem. Carl var kommet til verden 3 år efter den gamle Carl Jensen Busks død. Han blev ligesom Johannes søn Carl opkaldt efter sin bedstefar.
Både Johanne, Nanna og Arne fik et godt og langt otium stort set samme steder som deres aktive år. Arne og Kirstine på gården i Lille Mølle hos sønnen Carl. Nanna sammen med sin Peter i et aftægtshus på Skivevej 124, de havde ladet opføre få meter fra gården. Og Johanne og Kresten flyttede ind i "Thule" på Horshøjvej 1 efter, at deres søn Carl havde overtaget gården.

Her tager mine egne erindringer om familierne over, idet jeg kendte dem, da de var blevet op i årene, og jeg var en lille pige. Som barn fra Alshøjgård havde jeg min gang hos både Nanna og Johanne efter skoletid.

Hos Nanna og Peter var jeg altid velkommen. I entreen boede frk. Schmidt, en meget rund, broget lille hund, med 4 tynde ben, et i hvert hjørne. Frk. Schmidts tænder var ikke, hvad de havde været, så Nanna tilberedte omhyggeligt tyggevenlig kost til den. Onkel Peter, som jeg kaldte ham, var en statelig, venlig herre, der gjorde alt for, at hans kære Nanna skulle have det godt. Nanna gik altid og

nynnede en lille melodi for sig selv, for det meste med en lille rund, ulden kalot på hovedet, både ude og inde.

Det var spændende at få lov at komme ned i deres kælder. Allerede på den smalle kældertrappe kunne man lugte olie, metal og gummi, duften af Peters elskede klenodie, der stod i garagen i kælderen. En stor skinnende blank bil af ældre model udfyldte rummet helt. Et trinbræt gik langs begge sider af bilen. Bilen blev dagligt pudset, passet og plejet. Sjældnere blev den kørt i.

Mens Peter puslede om bilen, brugte Nanna tid på at flytte rundt på sine omhyggeligt mærkede glas og flasker med syltede og henkogte sager i sit sirlige viktualierum i kælderen. Når vi børn var på besøg, fik vi et glas med hendes himmelsk velsmagende hindbærsaft. Bagefter kunne Nanna overtales til at læse højt af "Den kloge dommer" eller "Doktor Dyregod".

Jeg brugte også mange timer efter skoletid hos mine bedsteforældre Johanne og Kresten. Kresten var af den gamle skole, børn skal helst kun ses og ikke, absolut ikke høres, især ikke pigebørn. Johanne havde meget travlt med at sørge for ham. Om vinteren lå der et lag af æbler på avispapir over hele loftet. Flere gange om ugen lå Johanne på knæ og vendte dem, og i sit forklæde samlede hun dem, der var begyndt at få en plet. Disse æbler måtte vi få at spise. Bedstefar skrællede dem ultra tyndt, intet måtte gå til spilde. Da Kresten var død i 1968, fik Johanne mere tid til sig selv og til at tage sig af sine børnebørn. Hun læste gerne højt, indtil stemmen ikke kunne mere og måtte have et hvil. Uanset hvor umulig, jeg havde været, så hun mildt på mig, rystede let på hovedet og strøg mig over det stride hår, mens hun med sprød stemme sagde: "Lille Inger ... lille Inger".

Huset på Horshøjvej 1, som Kirstine og Carl Busk byggede, da de flyttede fra Odense til Himmerland

Jeg fik serveret en skatkiste af gode historier, levende fortalt af to varme og kærlige bedstemødre. "Bedstemor i den ene ende og bedstemor i den anden ende", sådan omtalte jeg Nanna og Johanne. Det blev startskuddet til min læseglæde. I min reol står i dag Johannes "HC Andersens samlede værker" i 11 slidte bind.

Arne husker jeg som en lille krumbøjet mand med en svag stemme, siddende i den mørke stue i Lille Mølle, i sin knirkende kurvestol ved et skrivebord overstrøet med papirer. Han var lynende skarp og klar i pæren, og helt til det sidste opsøgte folk ham med skatteskemaer og andre papirer, de havde brug for hjælp til.

Arnes søn Carl Jensen Busk døde i 2014 og efterlod sig ingen nære arvinger.
Men min søster Grete og jeg fik lov at få de mange billeder, dokumenter, telegrammer og bøger fra seminarieforstanderens tid, som lå i Lille Mølle. Alt sammen har det bidraget til, at jeg har kunnet skrive denne beretning om slægten. Vi har sørget for, at meget af det er kommet i en kasse i Historisk Hus i Odense, der omhandler det gamle Odense Seminarium. Så det er velbevaret for eftertiden – såfremt nogen skulle have interesse.

Nu besøger jeg Johanne og Kresten ved deres gravsted på Klejtrup Kirkegård. Arne og Kirstine ligger på Hvornum Kirkegård. Nanna og Peter ligger i familiegravstedet for familien Lottrup i Hammershøj.

Graverne ved Klejtrup Kirke

Af Ragna Kolind

Klejtrup kirke er jo byens ældste bygning - fra 1200-tallet. Og vi har tænkt os at fortælle lidt om kirkens og kirkegårdens pasning igennem tiderne - nemlig om det job, som betegnedes 'Ringer og graver' - nu kaldet 'Graver og kirketjener'. Hvordan kirkernes pasning og funktion har været igennem de 800 år bliver for vidt at komme ind på her - vi vil koncentrere os om de sidste 100 år.

Niels Peter Andersen
Den første ringer og graver, vi har kendskab til, er Ø-Niels Peter - alias Niels Peter Andersen. Hvorfra han havde det kaldenavn, ved vi ikke. Han var født på "Søholt", Søvej 44 i Fristrup i 1875, så han stammede ikke fra en ø. Han blev gift med en københavner - måske kan det være deraf, navnet kommer. Hans kone hed Marie (kaldet Spyt-Mari', fordi der fløj spyt ud af munden på hende, når hun snakkede). Det kan også tænkes, det stammer fra den tid, da han boede i det hus, der i dag kaldes 'Sørens Minde' ved Verdenskortet. Området blev i første halvdel af 1900-tallet kaldt 'Øen', da der var vand hele vejen rundt med undtagelse af vejen fra Søvej ned til gården Brattingborg på Søvej 16. Men det hele bliver bare gætværk.

Hvornår Ø-Niels Peter blev ringer og graver, ved vi ikke. Men han var det i hvert fald omkring 1930. Det var ikke et fuldtidsjob på det tidspunkt. Solen skulle ringes op og ned, og der skulle også passes kirkegård. Men for at tjene til dagen og vejen måtte

Ø-Niels Peter gå ud på dagleje, og det kunne godt blive meget sent, inden han kom hjem om sommeren, når der var længe lyst.
Ø-Niels Peter var imidlertid en meget samvittighedsfuld mand, og når han skulle ringe solen op og ned - ja, så skulle det selvfølgelig gøres, uanset hvad klokken var blevet om aftenen. Så når indbyggerne i Klejtrup hørte kirkeklokken sent på aftenen - ja, så vidste de, at nu var Ø-Niels Peter kommet hjem fra en lang arbejdsdag. Han havde til gengæld ikke langt over til kirken, for han boede på Kirkebakken 3.

Mens Ø-Niels Peter var ringer og graver, fik Klejtrup kirke et tårnur, og det betød ændringer i hans arbejdsdag, idet uret skulle trækkes op hver eneste dag. Det var et merarbejde, der medførte en lønforhøjelse på den enorme sum af 40 kr. om året. Ingen guldgrube.
Nogle år i forvejen havde kirken fået orgel, hvor der skulle trædes blæsebælg (det var ikke elektrisk). Det blev dog ikke Ø-Niels Peters job - det havde den gamle Niels Mogensen.

I 1937 døde Ø-Niels Peter i en alder af 62 år. Embedet blev ledigt, og det kom Frederik Skammelsen til gode.

Frederik Marius Skammelsen.
Skammelsen, som han blev kaldt i daglig tale, stammede fra Hassing i Thy, hvor han var født i 1897. Han var gift med Johanne, og parret kom til Klejtrup i 1935, hvor Skammelsen var selvstændig sadelmager.

Sønnen Holger Skammelsen har fortalt os om sin fars arbejde her i Klejtrup, og det har dannet grundlag for den efterfølgende beskrivelse her af Frederik Skammelsen.

Familien flyttede ind i Marius Vammens hus på hjørnet af Søvej/Brovej. Huset bestod dengang kun af bygningen mod Søvej. Senere byggede Marius Vammen en fløj til mod Hedemands - altså hen af Brovej, og så flyttede familien ind der.

Johanne og Frederik Skammelsen

Skammelsen havde også sin forretning i huset, og det var svært at få pengene til at slå til. Der var en stor børneflok at mætte, så han startede ved Niels Thoft som savskærer.

Da jobbet som ringer og graver blev ledigt, fik Skammelsen dette bijob i 1937 - og det varede helt til 1967.
Som ringer og graver skulle han sørge for, at gangene på kirkegården var skuffet og revet til hver søndag. Elmehækken skulle klippes med håndkraft et par gange om året eller mere, og solen skulle ringes op og ned - morgen og aften. Desuden var der jo lige tårnuret helt oppe i toppen af tårnet, som skulle trækket op hver morgen.

Det var jo stadig ikke et fuldtidsjob, så Skammelsen havde også sit arbejde. Han stoppede ved Thoft på et tidspunkt, og derefter var han bl.a. med til at lave den nye Skivevej omkring 1954.
Da børnene blev større, var Johanne også med på kirkegården for at hjælpe til med arbejdet. Der kom lidt hjælpemidler til med tiden - f.eks. fik Skammelsen en el-klipper til hækkene omkring 1950. Det var et stort fremskridt.
Når der skulle være begravelse, skulle der jo 'kastes grav', som det hedder, når graven skal graves. Det foregik med håndkraft. Det meste var sand, som ville skride sammen, så det var lidt besværligt. Og nogle gange kom han til en stor sten - så måtte Søren Poulsen på Verdenskortet op og hjælpe ham. Søren har helt sikkert taget stenene med sig ned til søen, hvor han kunne bruge alle de sten, han kunne få fat i.
Det var ikke muligt at få de afdøde på køl, som det sker i dag. Derfor kunne det enkelte gange - pga. af sommervarmen - være nødvendigt at lade kisten stå i kapellet. Højtideligheden blev holdt i kirken, og så gik man ud i kapellet efter kisten efterfølgende.

Til jul skulle der - lige som nu - lægges gran på gravene. Skammelsen cyklede selv over i Lindum Skov og klippede gran. Til at begynde med blev det fragtet til Klejtrup i hestevogn - senere kørte Leif Hedemand. Hele november måned lå Skammelsen på sine knæ og dækkede gravsteder.
Det kostede 10 kr. pr. gravsted, og det skulle han selv sørge for at få ind. Der var også nogle, som ikke kunne betale, men så fik han en høne eller and i stedet.
Hvis Skammelsen en enkelt gang imellem skulle have en fridag, afløste Leif Lange ham.

I Skammelsens tid blev det sådan, at det også var graveren, der trådte orglet. Hvornår der kom elektricitet i kirken, har vi ikke et konkret årstal på.

Sognets præst var den senere så kendte Harald Sandbæk - ham der blev leder af Sandbæk-gruppen under 2. Verdenskrig (se anden artikel i dette blad). Sandbæk var en mand med markante meninger, og Skammelsen diskuterede ofte med ham - de var ikke helt enige om ting og sager. Sandbæk sagde engang til Skammelsen: "Jeg kan godt lide Dem, Skammelsen. De fægter med åben pande".
Der var dog også tid til fritidsinteresser, og i 1940 var han sammen med Peter Thoft og andre unge mænd på egnen med til at starte KFUM-spejderne i Klejtrup. Skammelsen var tropsfører og gruppefører, hvilket bl.a. gjorde, at han var på landslejr i Sønderborg i 1946. En oplevelse af de mere ualmindelige på dette tidspunkt. Hvem der afløste i kirken, fortæller historien ikke noget om. Og som spejderne siger: Én gang spejder - altid spejder. Og sådan var det også for Skammelsen. Han var en "rigtig" spejder.

Ellers var det sådan, at hvis der et par gange ikke kunne skaffes afløser, kunne han godt springe over en ringning. Men det gik ikke upåagtet hen. Kathrine "Skomager" (søster til skomager Peter Jensen, som omtales andets sted i bladet) var ikke sen til at meddele Skammelsen "jeg hørte ikke, du ringede i går!" Men det kunne ikke ødelægge Skammelsens dag - han var altid i godt humør

I 1967 gik Skammelsen på pension, og som der stod i avisen ved hans afsked:
"I 1937 påtog Skammelsen sig hvervet som ringer og graver ved Klejtrup kirke, og han havde ved sin afsked på grund af sygdom 5 måneder før sit 30-års jubilæum ringet med kirkeklokkerne 900 gange om året. Det bliver mellem 26.000 og 27.000 gange i tiden fra 1937 til 1967."
Skammelsen døde i 1971.

Niels Frandsen
Niels Frandsen var den næste i rækken over gravere i Klejtrup. Han var født i 1920 på ejendommen på Skårupvej 59 i Klejtrup og blev i 1943 gift med Inger Nielsen, som var født i Øster Hurup.

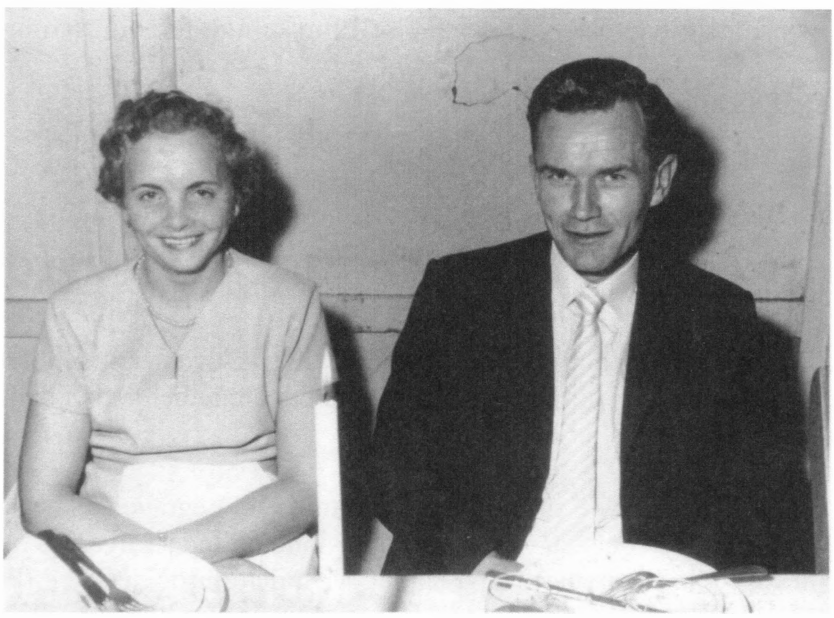

Sønnen Ib Frandsen har skrevet om sin fars liv - både arbejds- og fritidsmæssigt - og det danner grundlag her for beskrivelsen her.

Niels Frandsen tog planteskoleuddannelse i Viborg, og i 1940 begyndte han som selvstændig. I 1945 købte han og Inger ejendommen på Skårupvej 57 - nuværende Diget 4 i Klejtrup. Det var en landbrugsejendom på dette tidspunkt, og Niels Frandsen drev den som planteskole, gartneri og landbrug. Det var især roser og frugttræer, som blev avlet.
Ved siden af var Frandsen også anlægsgartner, og han har lavet mange private haver, men bl.a. også anlægget ved Hvilsom Skole.

I 1967 blev Niels Frandsen som ansat som ringer og graver ved Klejtrup kirke, og det var han frem til sin pension i 1987. Det var et arbejde, som han var meget glad for. Det var meget afvekslende - solen skulle ringes op og ned, kirken skulle holdes ren og pæn til gudstjenester, der skulle kimes ved årets højtider og ved bryllupper, og der skulle anlægges og vedligeholdes gravsteder.

Ib skriver:

Det er mit indtryk, at far var meget afholdt som ringer og graver. Han gik 100 % ind for, at Klejtrup kirke med gravsteder og gangarealer var vedligeholdt og fremstod i nydelig stand. Han havde lidt vanskeligheder med at lære teknikken med at ringe solen op og ned - især var det ikke så nemt at stoppe kirkeklokken for at slå bedeslagene. Der kunne godt lyde nogle bim-bim-bim hurtigt efter hinanden, inden klokken stoppede helt.
Mødte far så nogle ældre beboere på vej hjem fra kirken, kom de med en bemærkning: "Nåh ... der var nok moms på bedeslagene i dag".
Efter nogen tid var der ikke mere slinger i ringeriet. Det klarede han til fuld tilfredshed for alle.

En lille sjov ting omkring min fars første begravelse:
Begravelsesceremonien er nået dertil, hvor præsten skal foretage jordpåkastelse på kisten. Da undergrunden på Klejtrup Kirkegård kun består af sand, er man nødt til at lave en lomme i sanddyngen i højre side af graven og fylde den med rigtig muldjord.
Da præsten så kaster den første skovlfuld muldjord ned på kisten, lyder der et højt brag (en lyd som om man slår et slag på en stortromme).
Efter begravelsesceremonien er overstået kommer pastor Kristensen hen til min far og siger: "Frandsen - næste gang vi har en begravelse, så må du sikre dig, at muldjorden ikke indeholder sten".

Efter Niels Frandsen gik på pension i 1984, solgte han og Inger ejendommen i 1992 og købte hus på Bakkevænget 13. Her nød de deres pensionisttilværelse ved deltagelse i forskellige foreningsarrangementer i Klejtrup bl.a. bankospil.
Niels Frandsen døde i 2009 i en alder af 88 år.

Leif Bach Jensen
Den nuværende graver ved Klejtrup kirke er Leif Bach Jensen. Han kom hertil som ganske ung i 1984, hvor han overtog embedet efter Niels Frandsen. Stillingen var fortsat betegnet som ringer og graver, men det er ændret i løbet af den forgangne tid, så nu er Leif graver og kirketjener.

Leif, der er bornholmer, har "den lille gartneruddannelse", og kirkegården er blevet vedligeholdt med stor ansvarsfølelse og flid. Mange besøgende på kirkegården har igennem årene bemærket dens vedligeholdelse, som ikke kan gøres bedre, end det sker her i Klejtrup.

Tingene har forandret sig meget i de sidste årtier. Alle fik tidligere en traditionel begravelse her på Klejtrup kirkegård, og bisættelser og urnegravsteder var noget, der kun fandtes inde i byerne, og som ingen nogensinde kunne forestille sig ville slå an herude på landet. Men det gjorde det. For 10-15 år siden tog det virkelig fart med ændringen til urnegravsteder. Der er nu omkring 80% bisættelser og kun 20% traditionelle begravelser.

Det har selvsagt også sat sit præg på kirkegården - og på graverens arbejdsdag. Fra de mange familiegravsteder og andre store gravsteder, er der nu store "huller" rundt på kirkegården, hvor gravsteder er slettet. Nu er det små urnegravsteder - selvstændige små gravsteder - men også plænen bruges flittigt til urnegrave.
Men de mange tomme gravsteder skal jo alligevel vedligeholdes, så for graveren er der ikke de store ændringer på det felt - derimod er der jo ikke det store gravearbejde.

Der har ikke været de store ændringer i antallet af begravelse - eller øvrige kirkelige handlinger igennem de mange år, Leif har været ved Klejtrup kirke. Men de første år- hvor der var i gennemsnit 15 begravelser om året, foregik gravearbejdet med håndkraft. Det blev dog senere motoriseret, så det kræver ikke så mange arbejdstimer længere. Leif har gjort op, at han har gravet omkring 450 grave med håndkraft. Det er dog en slant.

Den store udfordring for menighedsråd og graver er at få alle de slettede, store gravsteder omdannet til tidssvarende gravpladser, men det er et langsigtet projekt, da der jo dog stadig findes mange "almindelige" gravsteder spredt rundt omkring på kirkegården, og som folk stadig holder fast ved. Så det vil tage tid at få "tømt" et område, som herefter kan omdannes til en anden type gravplads.

Men der er også sket ændringer i folks forhold til deres familiemedlemmers gravsted. Som Leif bemærker, var der i starten meget liv på kirkegården en fredag eftermiddag, hvor rigtig mange mennesker var oppe for at ordne gravstedet til weekenden. Det er slet ikke tilfældet i dag - dels fordi de fleste gravsteder passes af graveren og hans medhjælper, dels fordi folk ikke i samme grad besøger sine afdøde slægtninge.

Leif har igennem alle årene haft afløsere, han har kunnet trække på. Det er dog blevet sådan nu, at kirketjenerne/graverne i Hersom og Klejtrup afløser hinanden. Det betyder også - for Leifs vedkommende - at graveren fra Hersom har 100 medhjælpertimer på Klejtrup kirkegård (skåret ned fra 500 timer, hvilket også siger noget om, at der er ændret i arbejdsgangene). De timer går oftest til hækklipning, hvor tuja-hækkene omkring gravstederne klippes én gang om året, og løvhækkene klippes to gange.

Som stillingsbetegnelsen angiver, er der ikke tale om "en ringer og graver" - fordi ringningen foregår i dag automatisk. Graveren kan altså nedefra styre al ringning, ligesom uret er med automatisk optrækning. Så på det område er der også sket store forandringer.
Mange af forandringerne skyldes, at vi i Danmark har et arbejdstilsyn, og der er igennem den seneste halve snes år også blevet sat mere fokus på gravernes vilkår.

"Nye" billede i arkivets besiddelse

Hvert år indleveres mange billeder til arkivet. Følgende eksempler viser familien Thoft på Viborgvej 27 - karetmagerværksted, savværk og telefoncentral. Adressen er nu slettet, da det er vejen op til Bakkedraget.

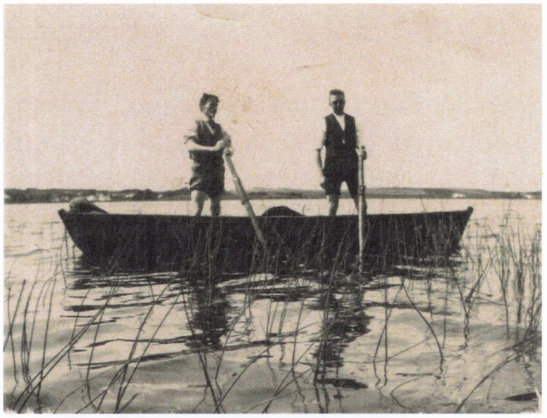

Det skrev de i avisen....

For 100 år siden

Hobro Avis 1. februar

Jeppe Aakjær og Kgl. Operasanger Johs. Fønss giver Fredag d. 7. Febr. Kl. 7 Aften en Litteratur- og Sangaften i Klejtrup. Entre 150 Øre. Børn under 15 Aar har ikke Adgang.

Ungdoms-, Foredrags- og Husmandsforeningen.

Hobro Avis 17/2

En ny Epidemi

I Klejtrup er "den spanske Syge" blusset stærkt op igen. Det menes, at Tombolaen, der lige er afholdt, har sin Skyld deri.

Hobro Avis Onsdag 19/2

Uddeler Jørgensen død

Uddeleren i Klejtrup Brugsforening, Valdemar Jørgensen, er i dag afgaaet ved Døden af "Den spanske Syge". Budskabet om dette Dødsfald vil vække dybfølt og oprigtig Sorg langt ud over Sognets Grænser. Uddeler Jørgensen var af den Slags Mænd, vort Land ikke kan faa for mange af. Flittig, energisk og pligtopfyldende som faa, altid interesseret i de store Spørgsmaal, der var oppe i Tiden. En dygtig Forretningsmand var han. Han gik op i sin Gerning som faa. Et stort og uegennyttigt Arbejde har han udført i sit Sogn. Han var ikke af den Slags Mennesker, der sad inde med de mange og store Tillidsposter. Hans bedste og største Arbejde udførte han tit i Stilhed, upaaagtet af de mange, men værdsat af dem, der kendte ham og det, han udrettede.

Med ham er en af Sognets bedste Mænd gaaet bort. Han med sine mange Interesser gik som faa op i hjemlige Anliggender, og det, han har udrettet for sin Bys Fremgang, er meget. En af de Ting, der laa ham varmest paa Hjertet, var Ungdomsskolen, og det skyldtes mere end nogen anden hans Energi og aldrig hvilende Begejstring, at Ungdomsskolen førtes ud i Livet. Han var en af de ivrigste Talsmænd for Hobro-Rødkærsbro Banen, og den, der i Udvalget trak Hovedlæsset, var ham. Han sad som Næstformand i dette Udvalg nu ved sin Død.

Uddeler Jørgensen var en trofast Venstremand og et af de mest energiske Medlemmer af Venstrevælgerforeningen, og han har viet Venstres Sag mange af sine bedste Kræfter. Han var en Grundtvigianer af den gamle Skole, og han gjorde meget for "Kirkeligt Samfund" i Klejtrup. Han var ligeledes Medlem af det Udvalg, der skaffede de grundtvigske Menigheder Præster. Han var en meget dygtig Forretningsmand. I 1908 kom han som Uddeler fra Tornby i Vendsyssel, og siden da har han drevet Klejtrup Brugsforening mægtigt op. Indenfor sin Stand var Jørgensen den, hvori alle saa Føreren. Uddelernes Organisation har han ofret mange Kræfter; han gik op i denne Sag og ingensinde gjordes et heldigere Valg, end den Dag for 3-4 Aar siden Danmarks Uddelerforening gjorde ham til deres Formand. Uddeler Jørgensen havde Venner overalt, og der vil blive en tom Plads efter ham, som vil være vanskelig at udfylde.

Hobro Avis Onsdag 30/4

Hobro-Rødkærsbrobanen

Paa Generalforsamlingen i Hobro Borgerforening i aftes fremlagde Brygger Bie, der indtil for nylig var Formand for Baneudvalget, en Redegørelse for Banearbejdet, der nu er udmundet i ansøgning om Koncession til Banen. Han omtalte bl.a., at modsat tidligere saa kappes Byerne nu om at faa Baner. I 1905 var der tale om en Hobro-Viborgbane, der strandede. I 1913 taltes der om en Viborg-Onsildbane - heller ingen Tilslutning. Vi tog saa igen Tanken om en Hobro-Viborgbane op, men den mødte Modstand i Viborg Byraad. Imidlertid var der i Rødkærsbro dukket Planer op om en Bane fra Hobro til Rødkærsbro. Vi fik saa de lovede kommunale Tilskud overført fra Hobro-Viborg Projektet. Vor Plan er nu optaget paa Jernbanelovene. Anlægssummen er efter Ingeniør Winthers Overslag 2.615.000 Kr. Hobro yder 110.000, Øls-Hørby-Døstrup 36.000, Hvornum-Snæbum 71.000,
Hersom-Bjerregrav-Klejtrup 129.600, Vammen-Lindum-Bigum 144.000, Tjele-Vinge 8.000, Bjerring-Mammen 144.000, Vindum 144.000, Ørum 30.000, Kammerherre Lüttichau, Tjele 30.000, Viborg Amtsraad 241.000 og Staten1.307.500 kr. Disse Tilskud er tegnede saaledes, at de forskellige Kommuner deltager forholdsvis i evt. overskridelser. Banens Længde er 49,2 Km. Paa et Møde forleden vedtoges Teksten til Koncessionsansøgelsen, som straks gennem Folketingsmand Hegelund-Lange blev tilstillet Regeringen i Torsdags.

Hobro Avis Mandag 16/6

Folkemødet i Klejtrup

Der var til i gaar indbudt til det aarlige "Folkemøde" paa Klejtrup Volde. Der var samlet ca. 1000 Mennesker, da Møller P. Hermansen bød Velkommen. Folketingsmedlem Fru Elna Munch talte derefter om Fremtidens Samfundsordning og dvælede særligt ved Kvindens Stilling i Fremtidens offentlige Liv. Folketingsmand Stilling talte om Arbejderens Stilling i Fortid og Nutid. Efter Talerne underholdt de kgl. Harmonikakunstnere, Herman Gellin, Stockholm og Ernst Bergstrøm, København Publikum, og man kan vist sige til Fordel for vor svenske Gæst, at det særligt var ham, der bar Prisen Hjem. Til Slut er der det at bemærke om selve Festen, at den ikke holdtes paa Voldene men derimod bag P. Hermansens Have, og endelig, at de Folk, der var kommet til Stede for at overvære en "Folkefest", hvad Taler angaar, gik derfra med en egen ram Smag i Munden.

For 50 år siden:

Himmerland d. 2. august 1969

Skaberen af verdenskortet i Klejtrup død

Efter fire måneders sygdom er Søren Poulsen, Klejtrup, død, 80 år gammel. Det var ham, der skabte verdenskortet i Klejtrup sø, en attraktion, som hvert år besøgtes af mange tusinde mennesker fra ind- og udland.

20 år gammel rejste han i 1908 til Amerika, hvor han arbejdede som tømrer i staten Illinois. En snes år senere havde han tjent en pæn sum penge og vendte tilbage til Klejtrup, hvor han købte sit barndomshjem ved søen.

Søren Poulsen fandt ud af, at de mange sten på markerne og søbredden kunne bruges til noget mere fornuftigt end blot at ligge i vejen. Han tog fat på at lave sit verdenskort i søen og brugte stenene til at markere de enkelte verdensdele og landegrænserne. I begyndelsen var Søren Poulsens syslen med det særegne stykke husflidsarbejde fortrinsvis et middel til privat fritidsarbejde, og i lang tid havde han det nærmest for sig selv, men så begyndte folk at få øje for, hvad han beskæftigede sig med, og tid efter anden kom interesserede til Klejtrup for at følge hans arbejde. Det udviklede sig til en turistattraktion af de store, og titusinder af unge og ældre har glædet sig over at se, hvad han med sine hænder og sin flid og udholdenhed fik skabt. Det er umuligt at gøre op, hvor mange rejseselskaber der er kommet til Klejtrup blot for hans skyld, og mange lovord høstede han, berømmelse tillige, for aviser og tidsskrifter overalt i verden har berettet om og vist billeder af, hvad han igennem årene byggede op ved bredden af Klejtrup sø.

Hvad der skal ske med verdenskortet efter Søren Poulsens død, er endnu uvist, men formentlig vil der blive udfoldet bestræbelser for, at Klejtrup kan beholde denne attraktion. Det ville være et stort tab for byen og egnen, om man skulle undvære dette mål for de mange turisters rejse.

Himmerland d. 25. nov. 1969

Fodboldsamarbejde

Klejtrup Idrætsforening holder ekstraordinær generalforsamling fredag aften for at tage stilling til et eventuelt samarbejde med Lindum og Onsild Idrætsforeninger og få et bedre spillemateriale til serie- og ynglingefodbold. (***Og mødet resulterede i, at Boldklubben Sydhimmerland blev stiftet - og har således 50-års jubilæum i år. Der udkommer en jubilæumsskrift for Boldklubben senere på året - den klub, som nu hedder Klejtrup Boldklub)***

Året der gik

Af Ragna Kolind

På dette sted skal vi igen kigge tilbage på det år, der lige er gået, og nøjagtig som tidligere tænker jeg: Der er da vist ikke sket så meget siden sidst. Og hver gang forundres jeg, når avisartiklerne pløjes igennem: Jo, der er faktisk sket en hel del.

Byfornyelsesprojektet kører støt og sikkert fremad. Det er jo sådan, at når der er offentlige myndigheder inde over, tager tingene altid noget længere tid. Der er mange, mange formaliteter, der skal være i orden, og indimellem er det til nogen frustration for den lokale følgegruppe på projektet. Men ikke desto mindre ser det ud til, at projektet følger planen.

I 2018 fik vi hundeskoven i Sandstræde gjort færdig. Den blev etableret af lokale frivillige, som brugte en hel del timer på at få et stykke med træer "indrettet" til vore firbenede venner. Så nu kan man på området, hvor rensningsanlægget tidligere lå, gå en tur rundt om den lille sø (regnopsamlingsreservoir), og hunden kan efterfølgende blive sluppet løs i hundeskoven.

I den modsatte ende af byen - altså mod nord - sker der også noget. Området mellem Søparken/Musikbakken og Søvej, som er et stort græsområde, er også med i byfornyelsesplanen, idet der har været ønske om at få vort stisystem i Klejtrup til at hænge bedre sammen. Søvej er meget trafikeret og bilerne kører stærkt - der er ingen fortov, så det er ikke et behageligt sted at færdes til fods. Derfor var ønsket, at der skulle anlægges en sti fra Musikbakken op til Brattingsborgskolen. Og den slynger sig nu op igennem området. Etableringen er ikke færdiggjort endnu, der mangler bænke m.m., men det bliver færdiggjort i indeværende år.

Vedrørende stisystemet vil der ske endnu mere, men det må I vente med at læse om til næste år.

Kunst er altid til diskussion - selvom det faktisk ikke kan diskuteres. Men på trods af det, er netop kunst noget af det, der kan få folk på barrikaderne. Og sådan var det også her i vores lille andedam i 2018.

Et andet område, som indgår i byfornyelsen, er trekanten foran Klejtrups gamle købmandsgård - lige midt i byen. Den har igennem flere år været lidt af en torn i øjet på mange mennesker, og der blev i 2018 gjort et forsøg på at gøre noget ved det. Der blev indkøbt en stor skulptur - et stort musikinstrument, som skal forestille en violin. Den er opstillet på trekanten, og der er lavet en bænk, som følger kanten af området.

Det har der ikke været udelt begejstring for, men meningen med "opstillingen" var dels at symbolisere byen som en musikby (qua vores musikefterskole og de mange koncerter, som byens foreninger har stået for), dels at lave noget, som skærmer trafikanterne for synet af den mindre kønne bygning bagved. To plantede træer er også en del af dette arrangement. Men det har givet meningsudvekslinger, og sådan skal det være. Vi har hver vores smag - men lur mig - om et par år eller tre, når træerne vokser lidt til, så vil ideen forhåbentlig vise sin berettigelse. Og dejligt er det jo at bo et sted, hvor folk er engagerede i, hvad der foregår. Modstand er nemlig guld værd - det giver energi og udvikling. Det modsatte er stilstand - det lider vores lille område heldigvis ikke af endnu.

Hvis vi lige skal gøre byfornyelsesprojektet færdigt, skal vi også nævne vores nye parkeringsplads på grunden, hvor Phødenphants/Sadolins hus lå - nemlig på Viborgvej 4. Huset blev fjernet forrige år, og i 2018 blev der etableret en tiltrængt parkeringsplads - især til genbrugsens kunder på modsatte side af vejen. Det har længe skabt farlige situationer, når biler blev parkeret tæt på krydset Viborgvej/Brovej - Søvej/Sandstræde. Parkeringspladsen har vist sit værd - bilerne er kommet væk fra vejen.

Men parkeringspladsen på Viborgvej er ikke den eneste forbedring for bilisterne. På Kirkebakken - på grunden hvor Sigfred Hermansens hus/virksomhed lå, har menighedsrådet fået lavet en parkeringsplads. Det er til glæde for såvel kirkens/kirkegårdens gæster, men også børnehaven ved siden af har nu et par ekstra parkeringsmuligheder.

Vi skal også lidt udenfor byen - nemlig til Hærup, hvor der er etableret et biogasanlæg hos Karin og John Jensen på Herredsvejen 180. Det er et stort projekt, som i løbet af kort tid er bygget og nu leverer brændstof til Klejtrups Kraftvarmeværk. Det er et stort projekt, men det kommer i høj grad forbrugerne til gode i Klejtrup, idet varmeprisen ellers ville være steget en hel del i den kommende tid pga. nye regler omkring naturgas.

Alt er desværre ikke udvikling - der er også afvikling i vores lille samfund. 2018 blev året, hvor vi mistede vores sidste pengeinstitut. Fra at have haft tre banker, skal vi nu til Hobro eller andre steder for at ordne pengesager. Jutlander Bank lukkede sin filial på Skårupvej 10, og bygningen er nu til salg.
Det er jo en følge af udviklingen på området. Vi benytter os i stigende grad af Mobile Pay, betalingskort og andre online-overførsler, og mange mennesker har slet ikke kontanter mere. Vi er på vej til det pengeløse samfund.

Men det er jo her, som på mange andre områder, at overgange mellem det "gamle" og "nye" er svære. Vi skal tage de nye metoder i brug, men samtidig mangler der noget, for at det kan gennemføres fuldt ud - ikke bare "maskemekanisk" og teknisk, men også i forhold til at få befolkningen med. Her tænkes specielt på vore ældre medborgere, som har det rigtig svært i disse tider, hvor udviklingen løber så stærk, at alt for mange danskere har svært ved at følge med.

Og når der skal følges med, skal der også somme tider nye kræfter til. Og det har vi nemlig også fået på vores to skoler - Brattingsborgskolen og Klejtrup Musikefterskole. Skolelederne på de to skoler gik begge på efterløn, og to nye er kommet til. På Brattingsborgskolen er det Michael Flarup, der har taget depechen op, og på musikefterskolen er Thomas Hagge nu den nye leder. Det bliver spændende at følge de to og deres "aftryk" på de to skoler.

Når dagligdagen bliver for trummerumagtig er det godt, at der stadig findes folk her i området, som forstår at sætte lidt liv i folk. Et nyt tiltag så dagens lys i sommeren 2018, hvor landsbysamarbejdet i Mariagerfjord kommune havde inviteret til lokalopgør mellem Hvornum og Klejtrup. Hvad var mere nærliggende end at bruge det område, der skiller de to byen - nemlig Klejtrup Sø.
En solbeskinnet søndag formiddag valfartede folk til Britta og Søren Claes Laursens grund på vestsiden af søen. Kanoerne var fundet frem - nu skulle der konkurreres i kanoræs. Hold fra henholdsvis Hvornum og Klejtrup blev to og to sendt ud på søen for at runde en bøje og retur. Det bevirkede stor morskab blandt publikum, og der blev padlet som gjaldt det livet.
En meget kneben sejr til Klejtrup blev det til, og samtidig et stort ønske fra Hvornum-borgerne om, at de skal have revanche her i 2019.

Endelig har vi jo vores byfest, som stadig afholdes i ugen op til Sct. Hans. Der er rigtig mange tilbud, når det gælder ting, som folk kan gå til i fritiden, og det bliver da også svære og sværere at få folk af huse - både som medarrangører og som deltager.
Men én ting kan dog stadig få folk hjemmefra, og det er torvedagen. Den samler flere hundrede mennesker i Klejtrup, hvor der er gratis rundstykker, forskellige udendørs muligheder for handel, sjove indslag for børn og voksne og udstillinger i såvel Sognehuset som Senior- og Aktivitetscentret.

Så vi har stadig en masse at bygge videre på i Klejtrup sogn. Tiderne skifter - noget forgår - nyt spirer frem. Og to ting bliver især spændende at følge i det kommende år: Byfornyelsesprojektet, som kører videre, og et nyt initiativ - et friluftsbad.
Lad os se, hvad vi har at berette til næste år 😊

Praktiske oplysninger

Klejtrup Lokalhistoriske Forenings bestyrelse:

Formand Ragna Kolind, Skårupvej 29, Klejtrup	tlf. 2259 3704
Næstformand Britta Laursen, Kildebakken 15, Viborg	tlf. 8667 4468
Kasserer Kjeld Nielsen, Søparken 37, Klejtrup	tlf. 9854 4700
Sekretær Birthe Ømark, Viborgvej 2, Klejtrup	tlf. 2878 0139
Carl Johan Jørgensen, Mårdalsvej 1, Ulstrup	tlf. 5126 2763
Karl Erik Christensen, Drosselvej 5, Skals	tlf. 8669 4773
Erik Brüld, Viborgvej 3, Klejtrup	tlf. 9854 6009

Klejtrup Lokalhistoriske Arkiv:
Midtvej 2, Klejtrup (i Senior- og aktivitetscentret)

Åbent hver onsdag fra kl. 14.00 til 16.30
eller efter aftale med et bestyrelsesmedlem

e-mail: arkiv@klejtrup-lokal.dk

Klejtrup Lokalhistoriske Forenings hjemmeside ligger på adressen:
www.klejtrup-lokal.dk

Klejtrup sogns historie - både før og nu kan også følges i tekst og billede på Facebook-siden 'Klejtrup - nu og dengang'

Her på Klejtrup Lokalhistoriske Arkiv er alle altid meget velkommen til en kop kaffe og en snak om lokalområdet. Har du behov for hjælp til slægtsforskning, tydning af gamle dokumenter eller andet, er vi altid parat. Har du billeder, papirer eller bare en mundtlig historie om området eller dets beboere, vil vi meget gerne have dit besøg

Boldklubben Sydhimmerland - nu Klejtrup Boldklub - kan i år fejre sit 50-års jubilæum

Klejtrup Lokalhistoriske Arkiv, Midtvej 2, Klejtrup

Åbningstider: hver onsdag kl. 14.00—16.30

Kontakt os på tlf.: 2259 3704
eller se vores hjemmeside på www.klejtrup-lokal.dk